

**Szkoła Podstawowa nr 14
z Oddziałami Integracyjnymi
im A. Mickiewicza w Zabrze**

Procedury, strategie zarządzania kryzysem w szkole

Opracowali:
Agata Kik
Patryk Cheba

Spis treści

Zawartość

Zarządzanie Kryzysem w Szkole Podstawowej nr 14 z Oddziałami

Integracyjnymi.....	4
Realizatorzy działań kryzysowych.....	7
Zakres obowiązków pracowników szkoły	8
Działania Interwencyjne.....	10
I. Interwencja Policji	12
II. Interwencja Straży Miejskiej	14
III. Interwencja Straży Pożarnej	16
Procedury szczegółowe	17
A. Psychologiczna interwencja kryzysowa	17
Definicje kryzysu psychologicznego	17
Profil osoby przeżywającej kryzys.....	17
Reakcje młodych ludzi na kryzys	18
Procedury odbioru dzieci ze szkoły	19
Procedura przebywania rodziców i osób postronnych w szkole	25
Procedura postępowania nauczycieli i niepedagogicznych pracowników szkoły w przypadku próby samobójczej i autoagresji ucznia na terenie szkoły.	27
Procedura postępowania w przypadku dokonania przez ucznia samobójstwa.....	28
Profilaktyka – działania szkoły służące minimalizowania prawdopodobieństwa popełniania przez uczniów prób samobójczych.....	28
Postępowanie w przypadku konieczności hospitalizacji psychiatrycznej, regulacje prawne.	29
Żałoba po śmierci ucznia (uwaga: za wyjątkiem śmierci samobójczej).....	30

Konieczność zawiadomienia o śmierci ucznia	31
Kryzys wychowawczy	33
Interwencja w sytuacji cyberprzemocy w szkole.....	34
Zagrożenie dzieci i młodzieży demoralizacją	40
Procedury postępowania w sytuacjach zachowania agresywnego ze strony uczniów.....	42
Procedura postępowania nauczyciela z uczniem sprawiającym problemy	43
wychowawcze.....	43
Procedura postępowania wobec ucznia uchylającego się od realizowania obowiązku szkolnego.....	44
Procedura wobec ucznia palącego papierosy na terenie szkoły	45
Procedura postępowania wobec aktów zastraszania, wymuszania, wywierania presji również w przypadku cyberprzemocy	45
Procedura postępowania wobec aktów wandalizmu.	46
Procedura postępowania w przypadku zachowania uniemożliwiającego prowadzenie lekcji (wulgarne zachowania w stosunku do rówieśników, nauczyciela, głośne rozmowy, spacer po sali, brak reakcji na polecenia nauczyciela).	46
Procedura postępowania na wypadek wystąpienia kradzieży lub wymuszenia pieniędzy lub przedmiotów wartościowych	47
Procedura jeśli nauczyciel podejrzewa, że na terenie szkoły znajduje się uczeń będący pod wpływem alkoholu lub narkotyków	48
Procedura jeśli na terenie szkoły zostanie znaleziona substancja wyglądem przypominająca narkotyk.....	49
Procedura gdy zachodzi podejrzenie, że uczeń ma przy sobie substancję przypominającą narkotyk.....	49
Procedura w przypadku uzyskania informacji o popełnieniu na terenie szkoły czynu karalnego ściganego z urzędu.....	50

Procedura postępowania na wypadek wystąpienia przypadków pedofilii w szkole	52
Procedura postępowania na wypadek wystąpienia przypadków rozpowszechniania pornografii w szkole przez ucznia.....	53
Sposób postępowania:.....	53
Procedura postępowania na wypadek wystąpienia przypadków prostytucji w szkole lub wśród uczniów	54
Procedura postępowania w sytuacji wystąpienia przypadków niepokojących zachowań seksualnych uczniów w szkole.....	56
Zagrożenia zewnętrzne.....	58
Pożar	58
Alarm ewakuacyjny.....	59
Miejsce do ewakuacji	59
Przydział obowiązków	59
Zasady prowadzenia ewakuacji:.....	60
Powódź.....	62
Choroba zakaźna.....	63
Incydent bombowy	64
Podejrzany przedmiot lub przesyłka w szkole	65
Zagrożenie terrorystyczne.....	66
Kontakt z mediami w sytuacji kryzysowej	70
Załączniki	72
Plan ewakuacji budynku szkoły.....	78

Zarządzanie Kryzysem w Szkole Podstawowej nr 14 z Oddziałami

Integracyjnymi

Szczególny obowiązek reagowania na niepokojące sygnały i zachowania uczniów spoczywa na nauczycielach. Szkoła, z racji swojego charakteru i swoich funkcji, zobowiązana jest do wczesnego rozpoznawania problemów i podejmowania oddziaływań profilaktycznych (uprzedzających), wychowawczych (interwencyjnych), a czasami resocjalizacyjnych (naprawczych).

Podstawowym celem pracy jest pokazanie jak skutecznie zarządzać kryzysem w szkole, czyli jak redukować czynniki mające wpływ na wzrost skutków destrukcyjnych oraz jak wzmacniać czynniki ochronne, innymi słowy: celem jest umiejętne zaprogramowanie operowania czynnikami zmiany i oporu.

Założenia wstępne:

- ✓ działania prewencyjne powinny mieć pierwszeństwo przed restrykcjami, co nie oznacza rezygnacji z mądrego, dobrze uzasadnionego nacisku wychowawczego;
- ✓ jedynie skoordynowane, wielopłaszczyznowe, komplementarne działania różnych podmiotów mogą doprowadzić do osiągnięcia zakładanych celów;
- ✓ różne podmioty i organa miejskie winny prezentować i promować jedną, spójną strategię w zakresie przeciwdziałania kryzysom w szkole;
- ✓ proponowane działania muszą mieć charakter systemowy, tj. wymogiem jest objęcie koncepcją, działaniem i badaniem skuteczności wszystkich aspektów krytycznych sytuacji wychowawczych;
- ✓ strategie powinny być strukturą dynamiczną, tj. uwzględniającą aktualny stan wiedzy, refleksji i działań w obszarze przeciwdziałania przestępczości, interwencji kryzysowej, profilaktyki uzależnień i inne;
- ✓ działania podejmowane w momencie kryzysu (interwencyjne) powinny być maksymalnie uproszczone;
- ✓ strategie: ich procedury, algorytmy stanowić mogą jedynie ośnowę działań, których uszczegółowienie powinno być dostosowane do lokalnych warunków, odmienności każdego środowiska szkolnego.

Ogólny schemat zarządzania kryzysem w szkole

Kryzys, jako sytuacja nieodmiennie zaskakująca, mimo iż czasami przewidywana i spodziewana, wymaga m.in. osobistego opanowania, adekwatnych, rzeczowych reakcji i poczucia odpowiedzialności. Ważne cechy ułatwiające skuteczne reagowanie na kryzys mogą być cechami osobniczymi (a więc, dostępnymi dla jednych, a dla innych nieosiągalnymi) lub wyuczonymi (a więc nabytymi w drodze, np. treningu). Jednak bardzo dużo zależy od opanowanych schematów działania, które na podobieństwo algorytmów np. w informatyce prowadzą „krok po kroku” wykonawcę, ułatwiając podejmowanie trudnych decyzji.

Na początek, proponujemy ogólny schemat reagowania na różne zdarzenia kryzysowe.

- okres przed kryzysem - działania uprzedzające;
- okres kryzysu i bezpośrednio po kryzysie - działania interwencyjne;
- okres działań naprawczych.

Działania uprzedzające:

- ✓ zebranie informacji o skali zjawisk mających wpływ na powstanie kryzysu (identyfikacja potencjalnych ofiar, czynników spustowych, inne);
- ✓ poznanie dostępnej infrastruktury pomocy;
- ✓ poznanie skutecznych i dostępnych form pomocy;
- ✓ opracowanie planów kryzysowych i działań, w tym procedur powiadamiania, ochrony i wsparcia psychicznego;
- ✓ praktyczne uzgodnienie form i zasad współpracy z potencjalnymi partnerami – uzgodnienie planów kryzysowych z poszczególnymi służbami (policją, strażą pożarną, wydziałem zarządzania kryzysowego, strażą miejską, inne);
- ✓ wyznaczenie członków Szkolnego Zespołu Kryzysowego (S.Z.K.);
- ✓ ustalenie lokalizacji zbierania się S.Z.K.;
- ✓ rozpoznanie potrzeb szkoleniowych kadry;
- ✓ przeszkolenie i ćwiczenia w zakresie stosowania procedur, działań wynikających z planów kryzysowych;
- ✓ wizualizowanie procedur, planów, inne formy promocji – druk plakatów, ulotek, skryptów;
- ✓ przygotowanie zarządzających szkołą oraz Szkolnych Zespołów Kryzysowych do działań w kryzysie;

- ✓ "oswajanie" z psychologicznymi konsekwencjami narażenia na stres pourazowy, przekazywanie sugestii co do roli wzajemnej pomocy, pomocy specjalistycznej, ryzyka zachowań, reakcji destrukcyjnych.

Działania interwencyjne

- ✓ ochrona, kierowanie, łączenie;
- ✓ działania formalne – powiadamianie organów nadrzędnych;
- ✓ zebranie Szkolnego Zespołu Kryzysowego;
- ✓ gromadzenie informacji o zdarzeniu, wstępna diagnoza;
- ✓ koordynowanie napływających informacji;
- ✓ inwentaryzacja problemów;
- ✓ szacowanie priorytetów, nadawanie rangi: umiarkowanie ważne /bardzo ważne/ ekstremalnie ważne;
- ✓ ocena potrzeb;
- ✓ informowanie;
- ✓ koordynowanie i właściwe wykorzystanie zasobów ludzkich, oferowanej pomocy;
- ✓ doraźna pomoc psychologiczna.

Działania naprawcze

- ✓ koordynacja współpracy z innymi zaangażowanymi w działania instytucjami;
- ✓ ocena potrzeb – ustalenie w jaki sposób zdarzenie wpłynęło na stan psychiczny ludzi (uczniowie, personel, rodzice) i funkcjonowanie szkoły;
- ✓ opracowanie programów poradnictwa kryzysowego adresowanego do poszczególnych grup – w tym uczniów i rodziców;
- ✓ koordynacja pracy osób zaangażowanych w pomaganie poszkodowanym, w tym: rozdzielanie zadań; monitorowanie stresu; budowanie powiązań; gromadzenie i udostępnianie materiałów; stałe gromadzenie informacji zwrotnych o efektywności działań.;
- ✓ kierowanie do specjalistów.

Realizatorzy działań kryzysowych

Realizacja wszelkich działań kryzysowych dotyczy bezpośrednio zaangażowanych w kryzys placówek, jak i instytucji nadzorujących, interweniujących i wspierających. Nie ma wątpliwości, że nawet najlepiej przygotowana szkoła nie poradzi sobie sama ze zdarzeniami o szczególnie ostrym, dramatycznym przebiegu. W niektórych jednak sytuacjach posiłkowanie się zewnętrznymi zasobami nie jest konieczne, a sukces zależy od sprawności zasobów wewnętrznych. Poniżej przedstawiamy próbę uporządkowania zasobów: „mapę”.

1. Szkoła (obszar działań wewnątrz szkolnych):

- powołanie Szkolnego Zespołu Kryzysowego (Załącznik nr 1);
- opracowanie lub adaptacja znanych procedur na wypadek konkretnych zdarzeń;
- omówienie poszczególnych procedur w ramach innych zespołów szkolnych, np. wychowawczego;
- podejmowanie działań interwencyjnych przez wychowawców, nauczycieli, pedagogów, psychologów – niezwłoczne reagowanie na krytyczne zdarzenia wychowawcze;
- zwracanie się po pomoc i interwencję do instytucji wymiaru sprawiedliwości, wojska, OC, Policji, straży miejskiej, straży pożarnej, pogotowia ratunkowego (wg kompetencji służb);
- podejmowanie współpracy z placówkami wsparcia ogólnego i specjalistycznego;
- organizowanie szkolnych form pomocy i wsparcia (np. udzielanie konsultacji pedagogicznych, zajęć socjoterapeutycznych, inne).

2. Placówki wsparcia ogólnego:

- wsparcie w działaniach kryzysowych wg kompetencji;
- nadzór merytoryczny;
- badanie, monitorowanie skuteczności;
- edukacja;
- koordynowanie wsparcia specjalistycznego.

Zakres obowiązków pracowników szkoły

Pielęgniarki

1. udzielanie pierwszej pomocy przedmedycznej;
2. zgłaszanie potrzeb pomocy medycznej (wg. oceny zagrożenia życia, zdrowia);
3. aranżowanie osób towarzyszących uczniom odwożonym do szpitali;
4. udzielanie uczniom informacji o ewentualnych konsekwencjach dla zdrowia, jakie niesie ze sobą incydent;
5. przekazanie lekarzom kluczowych informacji o sytuacji, poszkodowanych.

Wychowawcy, inni nauczyciele:

1. powiadomienie uczniów w klasie i podjęcie tematu w dyskusji (jeśli jest to właściwe);
2. niezwłoczne zidentyfikowanie uczniów potrzebujących porady, pomocy i zawiadomienie o tym psychologa, pedagoga lub specjalistę wspierającego szkołę;
3. eskortowanie uczniów szczególnie pobudzonych, roztrzęsionych do miejsca udzielania pomocy;
4. monitorowanie stanu uczniów w okresie późniejszym;
5. towarzyszenie uczniom rannym, chorym;
6. angażowanie zespołu klasowego w konstruktywne lub pożądane formy aktywności (w zależności od rodzaju zdarzenia);
7. zmniejszanie dolegliwości skutków (w okresie po zdarzeniu).

Pedagog, psycholog:

1. koordynowanie działań związanych z pomocą psychologiczną, w tym zgłaszanie zapotrzebowania wsparcia w tym zakresie;
2. stałe udzielanie informacji – informacja jest podstawową formą pomocy w sytuacji krytycznej;
3. pozostawanie w stałym kontakcie z wychowawcami;
4. kontaktowanie się z sąsiednimi szkołami w sprawie ewentualnego wsparcia w opiece nad uczniami;
5. prowadzenie ewidencji uczniów, którym należy udzielać pomocy;
6. informowanie rodziców/opiekunów prawnych o konieczności udzielania pomocy i zachęcanie do kontynuowania stosownych form pomocy poza szkołą;

7. pomoc rodzicom w zrozumieniu podstawowych, typowych reakcji ich dzieci na zdarzenie kryzysowe;
8. pomoc pracownikom szkoły w radzeniu sobie z własnymi reakcjami na zdarzenie kryzysowe.

Sekretariat szkoły:

1. zawiadamianie członków Szkolnego Zespołu Kryzysowego o miejscach, terminach spotkań;
2. kierowanie służb interweniujących do miejsca incydentu, udzielanie informacji o topografii budynku, specyficznych cechach sytuacji;
3. kierowanie wszelkich telefonów, pytań od mediów do osoby wyznaczonej do kontaktów z mediami.

Działania Interwencyjne

Dyrektor Szkoły (lub osoba przez niego upoważniona) w czasie wystąpienia sytuacji kryzysowej powinien:

1. Oszacować zdarzenie

- a) ustalić i potwierdzić rodzaj zdarzenia;
- b) pozyskać kluczowe informacje (co się stało, kto był zaangażowany, kto jest świadkiem, jak zdarzenie się zaczęło).

2. Wezwać pomoc

- a) w uzasadnionych sytuacjach informacje o zagrożeniu w formie zwięzłego komunikatu przekazywać na numer ratunkowy 112 lub nr właściwych służb ratowniczych – Policja – 997, Straż Pożarna – 998, Pogotowie Ratunkowe – 999, Straż Miejska – 986;
- b) rozpocząć realizację szkolnych procedur ewakuacji: przeciwpożarowej, bombowej, inne (w zależności od zdarzenia);
- c) wezwać członków Szkolnego Zespołu Kryzysowego w celu koordynacji procedur postępowania.

3. Chronić, zawiadamiać

- a) zawiadomić cały personel szkoły o zaistniałej sytuacji kryzysowej poprzez ustalone procedury powiadamiania (ustne przekazanie informacji przez wyznaczoną osobę);
- b) chronić lub odizolować wszystkie osoby bezpośrednio narażone na niebezpieczeństwo – wykonują wszyscy nauczyciele;
- c) podjąć niezbędne działania zapobiegające dezinformacji, chaosowi lub panice – (wykonują członkowie zespołu zarządzania kryzysowego i pedagog szkolny).

4. Zabezpieczyć budynek szkoły, teren ewakuacji lub inne pomieszczenia

- a) upewnić się, że wszyscy uczniowie i personel są bezpieczni;
- b) zarządzić zamknięcie drzwi wejściowych – tylko dyrektor lub osoba upoważniona;
- c) zamknąć drzwi wewnętrzne tam, gdzie to możliwe;
- d) dyrektor lub osoba upoważniona musi utrzymywać stały kontakt z personelem szkoły, aby monitorować sytuację;
- e) łagodnie kierować uczestnikami zdarzeń.

5. Czekać na służby ratownicze

- a) kierujący działaniami, lub osoba upoważniona, na bieżąco powiadamia służby ratownicze o przebiegu zdarzeń, monitoruje zmiany wynikające z rozwoju sytuacji;
- b) jeśli to możliwe ustalić świadków, poszkodowanych w zdarzeniu;
- c) kierujący, lub osoba upoważniona, przemieszcza się do miejsca, z którego można zarządzać akcją i czeka na wezwane służb;
- d) kierujący, lub osoba upoważniona zbiera kluczowe informacje niezbędne do dalszych działań.

6. Ustabilizować elementy składające się na sytuację kierując się bezpieczeństwem

- a) kierujący, lub osoba upoważniona, zapewni udzielanie pierwszej pomocy przedmedycznej rannym (zapewniając bezpieczeństwo uczestnikom);
- b) kierujący, lub osoba upoważniona, sprawdzi obecność uczniów i personelu;
- c) osoba wyznaczona zawiadomi (w razie potrzeby) rodziców/prawnych opiekunów uczniów o zaistniałej sytuacji;
- d) kierujący, lub osoba upoważniona, zabezpieczy miejsce zdarzenia, a w tym, przede wszystkim, ślady i dowody.

7. Współpraca z odpowiednimi służbami w rozwiązaniu problemu

- a) kierujący lub osoba upoważniona pozostaje w miejscu zarządzania, wspiera służby interweniujące oraz dostarcza służbom ratowniczym lub porządkowym informacji, w tym specyficznych, dotyczących szkoły;
- b) dyrektor szkoły, lub osoba upoważniona, kieruje bieżącą lub doraźną współpracą personelu ze służbami ratowniczymi oraz Wydziałem Zarządzania Kryzysowego w Zabrzu

8. Zawiadomić, gdy sytuacja zostaje opanowana

- a) powiadomić rodziców/prawnych opiekunów uczniów (wykonuje pedagog szkolny i wychowawcy);
- b) dyrektor szkoły współpracuje ze służbami w działaniach po zdarzeniu, powiadamia i uspokaja personel.

9. Działania naprawcze po zdarzeniu

- a) dyrektor szkoły powiadamia organ nadzoru;
- b) dyrektor szkoły przeprowadza odprawę personelu.

I. Interwencja Policji

Policja jako organ działający na podstawie szczególnego upoważnienia Ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji zobowiązana jest między innymi do ujawniania źródeł demoralizacji nieletnich oraz współudziału w ich likwidowaniu. Zadania w zakresie ujawniania nieletnich zagrożonych demoralizacją i rozpoznawania środowisk kryminogennych wykonują w toku codziennej służby wszyscy policjanci.

Policja działania swoje opiera na:

- Ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich;
- Ustawie o Policji;
- zarządzeniu nr 590 Komendanta Głównego Policji z dnia 24 października 2003 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich;
- Zarządzeniu nr 1426 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 grudnia 2004 roku w sprawie metody wykonywania czynności dochodzeniowo – śledczych przez służby policyjne wyznaczone do wykrycia przestępstw i ściganie ich sprawców. Policja zajmuje się nieletnimi:
do 18 roku życia w zakresie zapobiegania i zwalczania demoralizacji; w wieku 13-17 lat, wobec których prowadzone są postępowania o czyny karalne.

Policjantom, wykonującym czynności służbowe przysługują między innymi uprawnienia do:

- legitymowania osób;
- ujęcia nieletniego;
- kontroli osobistej;
- przeglądania zawartości bagażu.

Ponadto Policja, wykonując czynności w stosunku do nieletniego sprawcy czynu karalnego, ma prawo do:

- przeszukania;
- zatrzymania;
- przesłuchania.

Uprawnienia nieletniego sprawcy czynu karalnego, to:

- prawo do składania wyjaśnień,
- odmowa składania wyjaśnień lub odmowa odpowiedzi na pytania,
- złożenie przed Policją wyjaśnień na piśmie w przypadku, gdy nieletni będzie wolał opisać zdarzenie niż o nim mówić,
- korzystanie z pomocy obrońcy,
- składanie wniosków o dokonanie czynności w postępowaniu,
- złożenie zażalenia na czynności naruszające jego prawa,
- żądanie przesłuchania z udziałem ustanowionego obrońcy, którego niestawiennictwo nie tamuje przesłuchania,
- wystąpienie z inicjatywą o przeprowadzenie mediacji.

Obowiązki nieletniego sprawcy czynu karalnego, to (m.in.):

- poddanie się oględzinom zewnętrznym ciała lub innym badaniom niepołączonym z naruszeniem integralności ciała,
- poddanie się czynnościom fotografowania i daktyloskopowania,
- poddanie się niezbędnym dla postępowania badaniom psychologicznym i psychiatrycznym oraz badaniom połączonym z dokonaniem zabiegów na jego ciele (z wyjątkiem chirurgicznych) pod warunkiem, że dokonane są przez uprawnionego do tego pracownika służby zdrowia z zachowaniem wskazań wiedzy lekarskiej i nie zagrażają zdrowiu nieletniego, a przeprowadzenie ich jest nieodzowne. W szczególności nieletni obowiązany jest przy zachowaniu tych warunków poddać się pobraniu krwi, włosów lub wydzielin organizmu,
- stawiennictwo na każde wezwanie w toku postępowania karnego oraz zawiadomienie organu prowadzącego postępowanie o każdej zmianie miejsca zamieszkania lub pobytu trwającego dłużej niż 7 dni (o czym należy nieletniego uprzedzić przy pierwszym przesłuchaniu). W razie nieusprawiedliwionego niestawiennictwa nieletniego sprawcy czynu karalnego można go zatrzymać i doprowadzić przymusowo.

II. Interwencja Straży Miejskiej

Straż Miejska, zgodnie z oczekiwaniami ustawodawcy zajmuje się m.in. ochroną spokoju i porządku w miejscach publicznych, kontrolą ruchu drogowego, współdziałaniem w akcjach związanych z ratowaniem życia, usuwaniem skutków klęsk, zabezpieczaniem miejsc przestępstw, katastrof, innych tego typu zdarzeń. Straż miejska, jako jednostka organizacyjna gminy, ze szczególną powagą traktuje obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa na terenie placówek oświatowych. Skuteczność przedsięwzięć zależy w dużej mierze od działań profilaktycznych na rzecz zapobiegania i zwalczania naruszeń prawa i leżących u ich podłoża zjawisk patologicznych.

Sankcje stosowane wobec młodzieży to najczęściej: rozmowa w obecności dyrektora i pedagoga, obowiązek wykonania plakatu lub gazetki szkolnej o tematyce profilaktycznej, czy wreszcie stawienie się w komendzie Straży Miejskiej na rozmowę w obecności rodziców. Możliwe jest również skierowanie wniosku o ukaranie do Wydziału Grodzkiego Sądu Rejonowego, Sądu Rodzinnego oraz Prokuratury.

Straż Miejska opiera swoje działania na:

- Ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich;
- Ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych;
- Ustawie o Wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.

W sytuacji, gdy dziecko popełnia czyn karalny (przestępstwo, wykroczenie):

- przyjazd patrolu SM;
- ustalenie danych osobowych;
- doprowadzenie i przekazanie nieletniego do najbliższej jednostki Policji z notatką służbową wraz z wyznaczonym pracownikiem szkoły;
- powiadomienie o zdarzeniu Rzecznika SM.

W sytuacji, gdy dziecko jest pod wpływem środków odurzających:

- przyjazd patrolu SM;
- zebranie podstawowego wywiadu od dziecka, danych osobowych;
- powiadomienie, jeżeli jest to możliwe, prawnych opiekunów, rodziców;

- zawiadomienie pogotowia ratunkowego i przekazanie dziecka pod opiekę lekarza (lekarz wystawić musi zaświadczenie, czy dziecko jest zdrowe), odwiezienie małoletniego do domu pod opiekę rodziców/prawnych opiekunów przez funkcjonariuszy wraz z wyznaczonym pracownikiem szkoły albo przez lekarza do szpitala. W takich przypadkach zawsze wzywana jest karetka pogotowia. Następuje też sporządzenie notatki służbowej dla Referatu Profilaktyki w celu powiadomienia Sądu Rodzinnego dla Nieletnich.

W sytuacji, gdy dziecko jest pod wpływem alkoholu:

- przyjazd patrolu SM;
- zebranie podstawowego wywiadu od dziecka, danych osobowych;
- powiadomienie, jeżeli jest to możliwe, prawnych opiekunów, rodziców;
- zawiadomienie pogotowia ratunkowego i przekazanie dziecka pod opiekę lekarza (lekarz musi wystawić zaświadczenie, czy dziecko jest zdrowe), odwiezienie małoletniego do domu pod opiekę rodziców/prawnych opiekunów przez funkcjonariuszy wraz z wyznaczonym pracownikiem szkoły lub przez lekarza do szpitala;
- odwiezienie do Izby Wyrzeźwień w celu dokonania badania lekarskiego, stanu ogólnego oraz zawartości alkoholu we krwi;
- pozostawienie małoletniego na Izbie Wyrzeźwień – do momentu wytrzeźwienia, dziecko odbierają rodzice (Izba Wyrzeźwień ma obowiązek powiadomić Sąd Rodzinny oraz rodziców/prawnych opiekunów o zdarzeniu. Następuje też sporządzenie notatki służbowej dla Referatu Profilaktyki w celu przesłania informacji o zdarzeniu do Sądu Rodzinnego dla Nieletnich).

III. Interwencja Straży Pożarnej

Straż Pożarna dawniej nazywana strażą ogniową jest zorganizowaną formacją zajmującą się prewencją i walką z pożarami oraz innymi zagrożeniami dla życia i zdrowia ludzkiego, dobytku jak również środowiska naturalnego. Wynika z tego, że walka z niekontrolowanym rozprzestrzeniającym się ogniem jest tylko małą częścią obowiązków strażaków, do których należy również usuwanie skutków klęsk żywiołowych i kataklizmów oraz zadania specjalne związane z wieloma rodzajami ratownictwa:

- Ratownictwo biologiczne, które sprowadza się do neutralizowania czynników zakaźnych oraz ochrony w czasie ataków terrorystycznych z użyciem broni biologicznej.
- Ratownictwo chemiczne sprowadzające się do neutralizacji czynników chemicznych oraz ochrony w czasie ataków terrorystycznych z użyciem broni chemicznej, katastrof chemicznych i niektórych katastrof drogowych.
- Ratownictwo medyczne, polegające na udzielaniu pomocy przedlekarskiej, przed przybyciem fachowych służb medycznych, lub w miejscach, gdzie służby te dotrzeć nie mogą.
- Ratownictwo poszukiwawcze, do zadań którego zalicza się lokalizacja i wydobycie ludzi z zawalonych budynków w czasie katastrof budowlanych, trzęsień ziemi, ataków terrorystycznych itp.
- Ratownictwo radiologiczne, sprowadzające się do ochrony ludności, zwierząt i środowiska przed promieniowaniem jonizującym.
- Ratownictwo wodne, czyli wykonywanie wszystkich niezbędnych działań na wodzie, jak również pod jej powierzchnią na obszarze wszystkich wód śródlądowych oraz „rewirach” jednostek portowych.

Straż pożarna, jako jednostka organizacyjna gminy, ze szczególną powagą traktuje obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa na terenie placówek oświatowych. Skuteczność przedsięwzięć zależy w dużej mierze od działań profilaktycznych (duży nacisk kładzie się na ćwiczenie alarmów przeciwpożarowych).

Procedury szczegółowe

A. Psychologiczna interwencja kryzysowa

Definicje kryzysu psychologicznego

„Kryzys w znaczeniu psychologicznym oznacza doświadczanie przez osobę zdarzenia lub sytuacji jako przeszkody „nie do zniesienia”, której pokonanie przekracza zasoby i mechanizmy radzenia sobie z trudnościami, jakie obecnie posiada lub z jakich zdaje sobie sprawę”.¹

„Kryzys to przejściowy stan nierównowagi wewnętrznej, wywołany przez krytyczne wydarzenie bądź wydarzenia życiowe, wymagający istotnych zmian i rozstrzygnięć”.²

„Kryzys to stan dezorganizacji, w którym ludzie doświadczają frustracji ważnych celów życiowych lub głębokiego naruszenia ich cykli życiowych, a także zawodności dotychczasowych metod radzenia sobie ze stresorami”.³

Profil osoby przeżywającej kryzys

Profil osoby przeżywającej kryzys można przedstawić opisując 10 podstawowych przeżyć:

- Zakłopotanie *nigdy wcześniej tak się nie czułem/am,*
- Zagrożenie *boję się, jestem przerażony/a, co się teraz stanie?,*
- Dezorientacja *nie rozumiem, co się dzieje, o co chodzi?,*
- Impas *czuję się zablokowany/a, nie wiem, co robić,*
- Desperacja *muszę coś szybko wymyślić,*
- Apatia *to wszystko nie ma sensu,*
- Bezradność *nie poradzę sobie, tu nie ma wyjścia,*
- Presja *potrzebuję natychmiastowego rozwiązania,*
- Dyskomfort *nie potrafię się odprężyć,*
- Otępienie *nic nie czuję.*

¹ R. James i B. E. Gilliland, *Strategie interwencji kryzysowej*, PARPAMEDIA Wydawnictwo Edukacyjne, Warszawa 2006

² W. Badura-Madej, *Podstawowe pojęcia teorii kryzysu i interwencji kryzysowej*. [w:] Badura-Madej (red.), *Wybrane zagadnienia interwencji kryzysowej. Poradnik dla pracowników socjalnych*, Interart, Katowice 1999.

³ W. Szlagura, *Rzeczywistość kryzysu – pojęcie, definicje, teorie, dynamika*.

<http://www.interwencjakryzysowa.pl/rzeczywistosc.html> z 08.09.2005.

Reakcje młodych ludzi na kryzys

Niezależnie od wieku, charakterystyczne są następujące reakcje:

- Zachowania regresywne w różnej postaci i nasileniu,
- Zakłócenia snu i koszmary nocne,
- Zaburzenia apetytu,
- Lęk o rodzinę i najbliższe otoczenie,
- Utrata zainteresowania szkołą, obowiązkami,

Reakcje charakterystyczne dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych:

- Bóle głowy i inne objawy fizyczne,
- Depresja,
- Dezorientacja,
- Rezygnacja,
- Zachowania buntownicze,
- Niechęć do wykazywania się,
- Różne formy agresji, autoagresja,
- Osamotnienie,
- Dystans do grupy.

Procedury odbioru dzieci ze szkoły

Podstawa prawna

**§ 7 ust. 1 załącznika nr 2 do rozporządzenia MEN z 21 maja 2001 r.,
art. 43 ust. 1 ustawy prawo o ruchu drogowym,**

Opiekę nad dzieckiem w drodze do szkoły i z powrotem powinni sprawować rodzice (opiekunowie prawni) lub upoważnione przez nich – na piśmie – osoby, zapewniające dziecku pełne bezpieczeństwo. Osoba, która może przejąć pełną odpowiedzialność prawną za bezpieczeństwo dziecka musi mieć 18 lat, w innych przypadkach odpowiedzialność prawną ponoszą rodzice.

I. Przyprowadzanie i odbieranie dzieci ze szkoły poniżej 7 roku życia

A) Przyprowadzanie dziecka do szkoły

1. Rodzice lub prawni opiekunowie przyprowadzają do szkoły w ustalonych godzinach, są odpowiedzialni za ich bezpieczeństwo w drodze do szkoły.
2. Osobiście powierzają dziecko nauczycielowi lub osobie pełniącej dyżur.
3. Dziecka chorego nie należy przyprowadzać do szkoły. Dzieci np. zakatarzone, przeziębione, kaszlące nie mogą przebywać w grupie z dziećmi zdrowymi. Nauczyciel ma prawo nie przyjąć chorego dziecka.
4. Rodzice mają obowiązek zgłaszania wszelkich poważnych dolegliwości dziecka i udzielania wyczerpujących informacji na ten temat.
5. Godziny przyprowadzania dzieci:
 - przyprowadzanie do szkoły: najwcześniej 15 min. przed zajęciami;
 - odbieranie ze szkoły: po zakończonych zajęciach lekcyjnych lub pozalekcyjnych.

B) Odbieranie dziecka ze szkoły

1. Dziecko odbierane jest ze szkoły przez rodziców lub prawnych opiekunów.
2. Wydawanie dziecka innym osobom może nastąpić tylko w przypadku pisemnego upoważnienia podpisanego przez rodziców. Wypełnione upoważnienie rodzice osobiście przekazują wychowawcy.
3. Wychowawca klasy zobowiązany jest powiadomić wszystkich nauczycieli uczących w danej klasie o tym, kto odbiera dzieci po zakończonych zajęciach.
4. Rodzice ponoszą odpowiedzialność prawną za bezpieczeństwo dziecka odbieranego ze szkoły przez upoważnioną przez nich osobę.
5. Rodzice dzieci jednorazowo wypełniają druk oświadczenia o osobach odpowiedzialnych za przeprowadzanie i odbieranie dziecka.
6. Upoważnienia są skuteczne przez cały okres uczęszczania dziecka do szkoły i mogą zostać w każdej chwili odwołane lub zmienione.
7. Rodzice mogą upoważnić określoną osobę do jednorazowego odebrania dziecka ze szkoły. Takie upoważnienie powinno nastąpić poprzez udzielenie pełnomocnictwa w formie pisemnej.
8. Na telefoniczną prośbę rodzica czy innej osoby, dziecko nie będzie wydane.
9. Nauczyciel może odmówić wydania dziecka w przypadku, gdy stan osoby zamierzającej odebrać dziecko będzie wskazywał, że nie jest ona w stanie zapewnić dziecku bezpieczeństwa (np. upojenie alkoholowe, agresywne zachowanie). Nauczyciel ma obowiązek zatrzymać dziecko w szkole do czasu wyjaśnienia sprawy. W tym przypadku należy wezwać drugiego rodzica, opiekuna prawnego dziecka, lub upoważnioną osobę. Jeżeli to niemożliwe, powiadomić dyrektora szkoły lub wicedyrektora, którzy powiadomią odpowiednie organy.
10. Życzenie rodziców dotyczące nieodbierania dziecka przez jednego z rodziców musi być poświadczone przez orzeczenie sądowe.
11. Obowiązkiem nauczycieli jest upewnienie się czy dziecko jest odbierane przez osobę wskazaną w oświadczeniu.
12. Nauczyciel po skończonych zajęciach ma obowiązek wydania dziecka upoważnionym osobom. Jest obecny przy rozchodzeniu się dzieci do czasu, gdy wszystkie dzieci zostaną odebrane przez rodziców.

Procedura postępowania w przypadku nieodebrania dziecka ze szkoły

1. W przypadku, gdy dziecko nie zostanie odebrane po ostatniej godzinie lekcyjnej

nauczyciel zobowiązany jest powiadomić telefonicznie rodziców lub osoby upoważnione do odbioru o zaistniałym fakcie.

2. Gdy pod wskazanymi numerami telefonów (praca, dom, tel. komórkowy) nie można uzyskać informacji o miejscu pobytu rodziców lub osób upoważnionych do odbioru nauczyciel przekazuje dziecko do świetlicy.

3. Po upływie tego czasu nauczyciel przekazuje dziecko pod opiekę wychowawcy świetlicy i powiadamia wicedyrektora lub dyrektora szkoły o zaistniałej sytuacji, a ci w tym czasie podejmują próby nawiązania kontaktu z rodzicami/ prawnymi opiekunami lub osobami upoważnionymi

do odbioru dziecka. Wicedyrektor lub dyrektor szkoły, przypadku braku możliwości skontaktowania się z rodzicami/ prawnymi opiekunami lub osobami upoważnionymi do odbioru dziecka podejmuje decyzję o poinformowaniu odpowiednich organów.

4. W przypadku braku możliwości powiadamiania wicedyrektora lub dyrektora nauczyciel sam podejmuje decyzję o powiadomieniu odpowiednich organów. Szkoła ma prawo wezwać Policję w celu ustalenia miejsca pobytu rodziców/opiekunów ucznia oraz zapewnienia uczniowi dalszej opieki. W przypadku braku możliwości ustalenia miejsca pobytu rodziców/opiekunów dziecko przekazywane jest Policji, w celu zapewnienia opieki przez Izbę Dziecka lub Pogotowie Opiekuńczo-Wychowawcze.

5. W przypadku gdy nauczyciel kończący zajęcia ze wskazanymi w procedurze uczniami i w dalszym ciągu prowadzi zajęcia lecyjne lub pozalecyjne z innymi uczniami a rodzic lub osoba upoważniona nie odebrali dziecka we wskazanym czasie przekazuje je opiekunowi świetlicy i powiadamia wicedyrektora lub dyrektora. Wychowawca świetlicy przejmuje opiekę i informuje dyrektora lub wicedyrektora o odebraniu dziecka ze świetlicy.

II. Odbiór dziecka powyżej 7 lat

1. Na początku roku szkolnego wychowawca zobowiązany jest zebrać od rodziców pisemną deklarację, określającą sposób powrotu dziecka do domu po zajęciach szkolnych i dane dotyczące osób upoważnionych (imię i nazwisko, numer dowodu osobistego, telefon kontaktowy) do odbioru dziecka ze świetlicy. Z deklaracją powinni być zapoznani wszyscy nauczyciele uczący w danym zespole klasowym.

2. Na życzenie rodziców, dziecko w wieku od ukończenia 7 lat może samo lub pod opieką starszego rodzeństwa wrócić po zajęciach do domu, jeżeli:

- czas wyjścia ze szkoły jest czasem uzgodnionym z rodzicami,

- rodzice złożyli pisemne oświadczenie, że ponoszą odpowiedzialność za bezpieczeństwo dziecka poza szkołą (po zajęciach),

- dziecko ukończyło 7 lat, a uczeń, pod opieką, którego wychodzi ze szkoły osiągnął wiek, co najmniej 10 lat,

- w drodze do domu nie występują szczególne niebezpieczeństwa zagrażające zdrowi lub życiu dziecka (przejście przez odcinek o natężonym ruchu, przebudowa drogi, miejsca do zabaw w pobliżu drogi).

3. Uczniowie klas I-III samodzielnie wracający do domu, muszą posiadać pisemną zgodę od rodzica/opiekuna. Bez oświadczenia rodziców dzieci w wieku do lat 10- czekają na odbiór osób upoważnionych!

4. W przypadku, gdy dziecko nie zostanie odebrane po ostatniej godzinie lekcyjnej nauczyciel zobowiązany jest powiadomić telefonicznie rodziców lub osoby upoważnione do odbioru o zaistniałym fakcie.

5. Gdy pod wskazanymi numerami telefonów (praca, dom, tel. komórkowy) nie można uzyskać informacji o miejscu pobytu rodziców lub osób upoważnionych do odbioru nauczyciel oczekuje z dzieckiem w szkole 30 minut.

6. Po upływie tego czasu nauczyciel przekazuje dziecko pod opiekę wychowawcy świetlicy i powiadamia wicedyrektora lub dyrektora szkoły o zaistniałej sytuacji, a ci w tym czasie podejmują próby nawiązania kontaktu z rodzicami/ prawnymi opiekunami lub osobami upoważnionymi do odbioru dziecka. Wicedyrektor lub dyrektor szkoły, przypadku braku możliwości skontaktowania się z rodzicami/ prawnymi opiekunami lub osobami upoważnionymi do odbioru dziecka podejmuje decyzję o poinformowaniu odpowiednich organów. Szkoła ma prawo wezwać Policję w celu ustalenia miejsca pobytu rodziców/opiekunów ucznia oraz zapewnienia uczniowi dalszej opieki. W przypadku braku możliwości ustalenia miejsca pobytu rodziców/opiekunów dziecko przekazywane jest Policji, w celu zapewnienia opieki przez Izbę Dziecka lub Pogotowie Opiekuńczo-Wychowawcze.

7. W przypadku braku możliwości powiadamiania wicedyrektora lub dyrektora nauczyciel sam podejmuje decyzję o powiadomieniu odpowiednich organów.

8. W przypadku gdy nauczyciel kończący zajęcia ze wskazanymi w procedurze uczniami i w dalszym ciągu prowadzi zajęcia lekcyjne lub pozalekcyjne z innymi uczniami a rodzic lub osoba upoważniona nie odebrali dziecka we wskazanym czasie przekazuje je opiekunowi świetlicy i powiadamia wicedyrektora lub dyrektora. Wychowawca świetlicy przejmuje opiekę i informuje dyrektora lub wicedyrektora o odebraniu dziecka ze świetlicy.

8. Na telefoniczną prośbę rodzica czy innej osoby, dziecko nie będzie wydane.

IV. Sytuacje szczególne

1. Nauczyciel stanowczo odmawia wydania dziecka w przypadku, gdy stan osoby zamierzającej odebrać dziecko wskazuje na spożycie alkoholu, środków psychoaktywnych lub przejawia agresywne zachowanie i nie jest ona w stanie zapewnić dziecku bezpieczeństwa. W tym przypadku nauczyciel wzywa drugiego rodzica lub inną upoważnioną do odbioru dziecka osobę oraz informuje o zdarzeniu przełożonego.

2. Nauczyciel ma obowiązek zadbać, aby dziecko zostało odizolowane od rodzica/opiekuna znajdującego się pod wpływem alkoholu.
3. W przypadku, gdy rodzic zaprzecza, że jest w stanie wskazującym na spożycie alkoholu lub innego środka psychoaktywnego nauczyciel może prosić o pomoc Policję w celu stwierdzenia w/w faktu.
4. W przypadku, gdy sytuacja zgłaszania się po dziecko rodzica/opiekuna w stanie nietrzeźwości powtórzy się, dyrektor powiadamia pisemnie stosowne organy.
5. Uczeń nie może być zwolniony z zajęć ani opuścić świetlicy na podstawie telefonu od rodziców/opiekunów. Rodzic może dziecko odebrać osobiście lub dać wychowawcy pisemną informację.
6. Życzenie dotyczące nie odbierania dziecka przez jednego z rodziców musi być poświadczane orzeczeniem sądowym.
7. Rodzice/opiekunowie ponoszą odpowiedzialność prawną za bezpieczeństwo dziecka odbieranego ze szkoły lub świetlicy przez upoważnioną przez nich osobę.
8. Osoba upoważniona w momencie odbioru dziecka powinna posiadać przy sobie dowód osobisty i okazać go w celu potwierdzenia tożsamości w chwili, gdy jest to osoba obca dziecku i nieznana nauczycielowi. W każdej sytuacji budzącej wątpliwości, nauczyciel ma obowiązek skontaktować się z rodzicami dziecka.
9. W wyjątkowych sytuacjach losowych nauczyciel może po uprzednim kontakcie z rodzicem (telefonicznym) wydać pozwolenie na odebranie dziecka przez osobę wskazaną przez rodzica. Osoba ta zobowiązana jest napisać oświadczenie o odbiorze dziecka podpisując się pod nim czytelnie.
10. Należy udokumentować omawiane powyżej sytuacje w formie notatki służbowej.

dotyczy ucznia/uczennicy klasa

ZGODA NA SAMODZIELNY POWRÓT

Wyrażam zgodę na samodzielny powrót mojego dzieckaze Szkoły

Codziennie o godz.

Przyjmuję na siebie całkowitą odpowiedzialność za bezpieczeństwo dziecka podczas jego samodzielnego powrotu do domu.

.....

czytelny podpis matki / opiekuna prawnego czytelny podpis ojca / opiekuna prawnego

Zabrze, dnia.....

*niepotrzebne skreślić

ZGODA NA SAMODZIELNY POWRÓT

Wyrażam zgodę na samodzielny powrót mojego dzieckaze Szkoły

do domu lub pod opieką niepełnoletniego brata/siostry*

Przyjmuję na siebie całkowitą odpowiedzialność za bezpieczeństwo dziecka podczas jego samodzielnego powrotu do domu.

.....

czytelny podpis matki / opiekuna prawnego czytelny podpis ojca / opiekuna prawnego

Zabrze, dnia.....

*niepotrzebne skreślić

ZGODA NA SAMODZIELNY POWRÓT

Wyrażam zgodę na samodzielny powrót mojego dzieckaze świetlicy do domu w dniu o godz.

*pod opieką niepełnoletniego brata/siostry

Przyjmuję na siebie całkowitą odpowiedzialność za bezpieczeństwo dziecka podczas jego samodzielnego powrotu do domu.

.....

czytelny podpis matki / opiekuna prawnego czytelny podpis ojca / opiekuna prawnego

Zabrze, dnia.....

*niepotrzebne skreślić

(imię i nazwisko rodziców/prawnych opiekunów)

(tel. kontaktowy)

(adres)

OŚWIADCZENIE

Oświadczam, że moja córka/synurodzona/y.....

(imię i nazwisko ucznia)

uczennica/uczeń klasy..... Szkoły Podstawowa nr 14 z Oddziałami Integracyjnymi im. Adama Mickiewicza ul. Gdańska 10, 41-800 Zabrze w roku szkolnym..... będzie odbierany po zajęciach lekcyjnych przez

(imię i nazwisko rodziców/ prawnych opiekunów)

lub osoby upoważnione:

Imię i nazwisko

Nr dowodu osobistego

1.....

.....

2.....

.....

3.....

.....

Zabrze, dnia.....

opiekunów)

(czytelny podpis rodziców / prawnych

UPOWAŻNIENIE*

Upoważniam do odbioru ze szkoły mojej córki/syna uczennicy/ucznia
klasy..... Szkoły Podstawowa nr 14 z Oddziałami Integracyjnymi im. Adama Mickiewicza ul. Gdańska 10, 41-
800 Zabrze

w dniu..... przez opiekuna.....

(imię i nazwisko opiekuna)

legitymującego się:

(seria i numer dowodu/nr legitymacji szkolnej)

(czytelny podpis rodziców /prawnych opiekunów)

.....

Zabrze, dnia.....

*wypełnić w przypadku jednorazowego upoważnienia

(Upoważnienie jednorazowe dostępne na stronie szkoły w zakładce informacje dla rodziców)

Procedura przebywania rodziców i osób postronnych w szkole

1. Przebywanie osób postronnych w budynku szkoły podlega kontroli.
2. W czasie trwania lekcji wszystkie wejścia do szkoły są zamknięte.
3. Każdy, kto nie jest aktualnie uczniem bądź pracownikiem szkoły, a wchodzi na jej teren, jest osobą obcą.
4. Osoba taka jest zobowiązana przy wejściu do szkoły zgłosić przebywającemu tam pracownikowi obsługi, z kim chce się spotkać poprzez podanie swojego imienia i nazwiska oraz wskazanie pracownika szkoły do którego się udaje. Pracownik obsługi ma prawo wylegitymować wchodzącego.
5. Wszyscy wchodzący do szkoły zobowiązani są do czytelnego wpisania się do „Księgi wejścia”, w której znajdują się rubryki:
 - ☐ imię i nazwisko;
 - ☐ data;
 - ☐ cel wejścia;
 - ☐ godzina wejścia i wyjścia.
6. Rodzice/opiekunowie prawni przyprowadzający i odbierający dziecko ze szkoły mogą wejść na hol obok sekretariatu w wyznaczonej strefie rodzica nie wcześniej niż 5 min przed dzwonkiem.
7. Rodzice/prawni opiekunowie i osoby obce nie mogą wchodzić na teren szkoły bez uzasadnionego ważnego powodu.
8. Osoba wchodząca na teren szkoły nie może zakłócać toku pracy szkoły.
9. Rodzice/prawni opiekunowie, którzy przyprowadzają dziecko do szkoły i odbierają je po zajęciach, oczekują na nie w strefie rodzica.

10. W przypadku spóźnienia się dziecka do szkoły rodzic/opiekun prawny przekazuje dziecko pracownikowi szkoły, który odprowadza je na zajęcia lekcyjne.
11. Rodzice/opiekunowie prawni uczniów przewlekłe chorych mogą wystąpić do dyrektora szkoły o wydanie identyfikatora zezwalającego na wejścia do szkoły na cały rok szkolny.
12. W pierwszym miesiącu nowego roku szkolnego rodzice/prawni opiekunowie uczniów klas pierwszych mogą przebywać w budynku szkolnym w celu doprowadzenia dziecka do sali lekcyjnej, a po zakończonych zajęciach oczekiwać na dziecko przed salą lekcyjną. Jest to okres adaptacyjny trwający 1 miesiąc, po tym okresie obowiązuje punkt 3.
13. W przypadkach szczególnych lub losowych, dotyczących konieczności natychmiastowego spotkania się rodzica z nauczycielem pracownik szkoły dyżurujący przy drzwiach wejściowych powiadamia o tym fakcie sekretariat, który podejmie decyzję.
14. Przed rozpoczęciem zajęć lub po ich zakończeniu rodzic/prawny opiekun może wejść do świetlicy szkolnej w celu doprowadzenia dziecka lub odebrania dziecka oczekującego tam po skończonych lekcjach.
15. Podczas przerw międzylekcyjnych, w okresie jesiennym i wiosennym, uczniowie mogą przebywać na boisku szkolnym pod nadzorem dyżurujących nauczycieli.
16. Zabrania się rodzicom/prawnym opiekunom zaglądania do sal lekcyjnych podczas trwania zajęć, proszenia o przeprowadzenie rozmowy z nauczycielem podczas trwania lekcji czy innych zajęć, oraz w czasie przerw, gdy nauczyciel pełni dyżur na korytarzu, wchodzenia do jadalni szkolnej.
17. Rozmowy rodziców/prawnych opiekunów z nauczycielem lub wychowawcą mogą odbywać się podczas przerw międzylekcyjnych, gdy nauczyciel nie pełni dyżuru lub w czasie uzgodnionym z nauczycielem
18. Uczniowie przebywają na terenie szkoły tylko podczas zorganizowanych dla nich zajęć: dydaktycznych, opiekuńczych, wychowawczych, sportowo – rekreacyjnych.

Procedura postępowania nauczycieli i niepedagogicznych pracowników szkoły w przypadku próby samobójczej i autoagresji ucznia na terenie szkoły.

Podstawa prawna:

1. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2016 r. poz. 1943, 1954, 1985 i 2169 oraz z 2017 r. poz. 60)
2. Ustawa o ochronie zdrowia psychicznego z dnia 19.08.1994 (Dz. U 1994 nr 111, poz. 553)
3. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz.U. 2013 poz. 532)

1. Pracownik szkoły, który był świadkiem zdarzenia:
 - nie pozostawia ucznia samego
 - wzywa pielęgniarkę lub zaprowadza ucznia do gabinetu pielęgniarki
 - powiadamia wychowawcę, pedagoga i psychologa szkolnego oraz dyrektora szkoły.
2. Wychowawca ucznia powiadamia o zaistniałym zdarzeniu rodziców (opiekunów prawnych) ucznia.
3. Psycholog udziela uczniowi podejmującemu próbę samobójczą pomocy psychologicznej w trybie interwencji kryzysowej.
4. Nauczyciele biorący udział w interwencji wzywają pomoc (pogotowie ratunkowe, policję), jeżeli uznają to za konieczne (forma komunikatu w załączniku nr 1).
5. Wychowawca ucznia, psycholog, pedagog szkolny, lub dyrektor szkoły informuje rodziców ucznia o konieczności niezwłocznej konsultacji psychiatrycznej ich dziecka i sporządza notatkę służbową, w której odnotowuje ten fakt (treść pisemnej informacji w załączniku nr 2)
6. Dyrektor szkoły powiadamia organ prowadzący i nadzorujący szkołę.
7. Dyrektor szkoły zwołuje posiedzenie Rady Pedagogicznej i pod rygorem tajemnicy informuje o zaistniałej sytuacji w celu podjęcia wspólnych decyzji co do oddziaływań, w tym obserwacji zachowań ucznia.
8. Dyrektor szkoły zwołuje zebranie zespołu kryzysowego w celu wspólnego podjęcia dalszych działań:
 - zdiagnozowanie sytuacji,
 - podjęcie działań interwencyjnych,
 - podjęcie współpracy między instytucjamiW skład zespołu kryzysowego wchodzi dyrektor szkoły, lub osoba przez niego wskazana, psycholog szkolny, pedagog szkolny, wychowawca klasy i inni nauczyciele powołani przez dyrektora szkoły.

9. Psycholog i/lub pedagog szkolny obejmują ucznia i jego rodzinę wsparciem poprzez:
- pomoc w uzyskaniu przez ucznia i jego rodziny pomocy specjalistycznej (załącznik nr 3)
 - realizacji zaleceń zawartych we wskazaniach specjalistów opiekujących się uczniem,
 - objęcie ucznia pomocą psychologiczno – pedagogiczną zgodnie z rozpoznanymi potrzebami
10. Psycholog i pedagog szkolny we współpracy z wychowawcą klasy otaczają opieką pozostałych uczniów klasy.
11. Wszyscy pracownicy szkoły zobowiązani są do monitorowania zachowania ucznia w szkole.
12. Wszyscy pracownicy szkoły unikają umedialnienia problemu. Z mediami kontaktuje się tylko dyrektor szkoły, lub wskazana przez niego osoba.

Procedura postępowania w przypadku dokonania przez ucznia samobójstwa.

1. Dyrektor szkoły zawiadamia organ prowadzący i nadzorujący szkołę.
2. Dyrektor zwołuje zebranie zespołu kryzysowego, który ustala plan dalszych działań.
3. Dyrektor informuje nauczycieli o zdarzeniu na posiedzeniu Rady Pedagogicznej.
4. Wychowawcy klas powyżej klasy III informują uczniów o zdarzeniu na forum klasy odczytując informację przygotowaną przez zespół kryzysowy informacje.
5. Psycholog i pedagog szkolny udzielają uczniom wsparcia organizując z nimi spotkania.
6. Wszyscy pracownicy szkoły unikają umedialnienia problemu. Z mediami kontaktuje się tylko dyrektor szkoły, lub wskazana przez niego osoba.
7. Komunikaty w stronę uczniów i rodziców o szczegółach sytuacji należy ograniczać do minimum.
W szczególności należy:
 - unikać opisu miejsca i metody samobójstwa,
 - unikać przedstawiania samobójstwa jako metody radzenia sobie z problemami osobistymi takimi jak: zawód miłosny, konflikty w rodzinie, rówieśnicze, niepowodzenia szkolne.

Profilaktyka – działania szkoły służące minimalizowania prawdopodobieństwa popełniania przez uczniów prób samobójczych

1. W oparciu o procedury dotyczące udzielania pomocy psychologiczno – pedagogicznej w szkole oraz program oddziaływań profilaktycznych i wychowawczych zawartych w programie wychowawczo - profilaktycznym, wszyscy nauczyciele są zobowiązani do rozpoznawania potrzeb uczniów, w tym wstępnej oceny funkcjonowania emocjonalnego i oceny ryzyka popełnienia przez ucznia próby samobójczej.

2. W szkole przeprowadzono szkolenie dla Rady Pedagogicznej dotyczące oceny ryzyka suicydalnego.
3. Nauczyciele zostali wyposażeni w poradniki i informatory dotyczące rozpoznawania ryzyka suicydalnego i przeciwdziałania samobójstwom.

Załączniki:

Załącznik nr 1

Komunikat do dyspozytorni pogotowia ratunkowego – przykład

Stwierdziliśmy bezpośrednie zagrożenia życia naszego ucznia (...) poprzez duże ryzyko podjęcia próby samobójczej. Dlatego konieczne jest niezwłoczne przewiezienie go na konsultację psychiatryczną. Dlatego prosimy o szybka interwencję w celu zabezpieczenia życia dziecka.

Załącznik nr 2.

Pisemne potwierdzenie przekazania informacji o zagrożeniu suicydalnym dla rodziców:

Potwierdzamy, że zostaliśmy powiadomieni o zagrożeniu podjęcia próby samobójczej przez nasze dziecko..... oraz konieczności niezwłocznej /szybkiej konsultacji specjalistycznej (psychologicznej, psychiatrycznej). Zostały nam przekazane numery tel. i adresy placówek gdzie możemy uzyskać pomoc..... Zobowiązujemy się do dostarczenia informacji zwrotnej po konsultacji specjalistycznej w celu zorganizowania opieki i pomocy na terenie szkoły.

Miejscowość, data i podpis rodzica/ów, prawnych opiekunów

.....

Postępowanie w przypadku konieczności hospitalizacji psychiatrycznej, regulacje prawne.

Ustawa o ochronie zdrowia psychicznego z dnia 19.08.1994 (Dz. U 1994 nr 111, poz. 553)

Zgodnie z art. 21 ustawy osoba, której zachowanie wskazuje na to, że z powodu zaburzeń psychicznych może zagrażać bezpośrednio własnemu życiu lub zdrowiu innych osób, bądź nie jest zdolna do zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, może być poddana badaniu psychiatrycznemu również bez jej zgody, a osoba małoletnia także bez zgody jej przedstawiciela ustawowego...

- Zapis ustawy jest pomocny szkole, kiedy zostało potwierdzone ryzyko nagle lub krótkoterminowe, a mimo tego rodzice nie wyrażają zgody na konsultację psychiatryczną lub nie widzą konieczności. Szkoła zyskuje możliwość podjęcia koniecznych interwencji, nawet bez zgody rodziców
- W sformułowaniu komunikatu do dyspozytorni pogotowia ratunkowego np.

Załącznik nr 3

Placówki udzielające pomocy psychologicznej i psychologicznej i psychiatrycznej w Zabrzu

- Centrum Interwencji Kryzysowej w Zabrzu, ul. Wyzwolenia 7, Telefon: 32 278 56 70
- Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna w Zabrzu, ul 3 Maja 95a, Telefon: 32 271 19 51
- Poradnia zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży „Feniks” ul. Grunwaldzka 46, Telefon: 32 273 32 11
- Ośrodek Profilaktyki i Leczenia Uzależnień – Poradnia zdrowia psychicznego – ul. Park Hutniczy 6 Telefon: 32 278 11 99
- szpital psychiatryczny w Lublińcu ul Grunwaldzka 48, 42-700 Lubliniec Telefon:34 353 28 00

Żałoba po śmierci ucznia (uwaga: za wyjątkiem śmierci samobójczej)

I. Działania uprzedzające

- Omówienie procedur postępowania na forum Szkolnego Zespołu Kryzysowego;
- Omówienie tematyki stresu, traumy, żałoby, reakcji typowych dla stresu pourazowego na forum Rady Pedagogicznej.

II. Działania interwencyjne

- Poinformowanie nauczycieli, wychowawców;
- Przypomnienie zasady kierowania dyskusją, z elementami odreagowania, z uczniami, na potrzeby godzin wychowawczych, innych lekcji (jeśli to możliwe: dostarczyć materiały instruktażowe);
- Poinformowanie uczniów na forum klasy;
- Informacja ogólna o okolicznościach śmierci, uwzględniając życzenia rodziny zmarłego;
- Stworzenie możliwości uczestniczenia w ceremoniach pogrzebowych, uroczystościach o charakterze „wspominkowym” itp.;

III. Działania naprawcze

- Ocenienie potrzeby – monitorowanie stanu psychicznego uczniów ze szczególnym uwzględnieniem reakcji stresu pourazowego;

- Skonsultować sytuację z pedagogiem/psychologiem szkolnym lub specjalistą z Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej lub Centrum Interwencji Kryzysowej;
- Ułatwić kontakt ze specjalistami z placówek wsparcia zewnętrznego, kierować w razie potrzeby.

Konieczność zawiadomienia o śmierci ucznia

- 1) Powiadamianie o śmierci zawsze powinno się odbywać twarzą w twarz. Należy unikać powiadamiania za pomocą telefonu lub poczty, jeśli jest to tylko możliwe. Powinno się odbywać w mieszkaniu, nigdy na klatce, w progu drzwi.
- 2) Prawidłowe powiadamianie o śmierci musi spełnić następujące warunki: dostarczyć niezbędne informacje;
 - Pierwsze wsparcie dla ofiar;
 - Ochrona godności;
 - Szacunek wobec ofiary jak i powiadamianej rodziny.
- 3) Powiadomienie powinno odbyć się w czasie możliwie jak najkrótszym od ustalenia tożsamości ofiary i ustalenia tożsamości osób mu najbliższych.
- 4) Przed powiadomieniem należy zebrać informacje o relacjach ofiary z osobą powiadamianą, o stanie zdrowia osoby powiadamianej (zwłaszcza choroby serca, krążenia, cukrzyca itp.), które są istotne do przewidywania sposobu reakcji tej osoby. Powiadamiane osoby mogą reagować w sposób bardzo emocjonalny, niekiedy zajdzie nawet potrzeba udzielenia pierwszej pomocy. Warto przygotować sobie wsparcie pogotowia ratunkowego lub ratowników medycznych, żeby móc umożliwić w razie potrzeby natychmiastową interwencję lekarską.
- 5) Powiadomienie o śmierci powinno odbywać się przez co najmniej dwie osoby. Jedna udziela informacji, druga zaś obserwuje reakcje osoby powiadamianej. Powinno ono odbyć się na terenie przyjaznym.
- 6) Zawiadomienie powinno być możliwie jak najprostsze, np. „Mam dla pani/pana bardzo złą wiadomość: pani/pana bliski nie żyje”. Należy wyrazić współczucie, przykrość i zrozumienie.
- 7) Należy być przygotowanym na udzielenie wszystkich informacji, jakich będzie wymagała osoba powiadamiana. Osoby te często czują potrzebę dowiedzenia się

szczegółów dotyczących śmierci bliskiego, okoliczności itp. (jak, w jaki sposób, kiedy, gdzie). Udzielane informacje powinny być proste i zwięzłe. Należy unikać drastycznych szczegółów i informacji niepotrzebnych, odnoszących się do drugorzędnych elementów sprawy.

- 8) Należy skupić się na udzieleniu pomocy i wsparcia rodzinie zmarłego – zaproponować pomoc w zawiadamianiu innych bliskich, zapytać czy jest coś co możemy zrobić dla rodziny zmarłego.
- 9) Nie należy, po zawiadomieniu o śmierci, zostawiać rodziny i bliskich zmarłego samych, bez opieki. Powinien zostać pracownik szkoły lub pedagog, tak długo, aż minie pierwsza reakcja – szok lub pojawią się osoby bliskie np. członkowie rodziny, znajomi, przyjaciele. Należy podać swoje dane kontaktowe (telefon, ewentualnie adres), aby udzielić informacji lub/i wsparcia, w razie potrzeby, aby rodzina ofiary nie czuła się pozostawiona sama sobie.
- 10) Jeżeli rodzina zmarłego nie znajduje się w miejscu zamieszkania, należy powiadomić sąsiadów o potrzebie kontaktu z rodziną (powodem jest wydarzenie nadzwyczajne, interwencja z udziałem medyków itp.), natomiast nie należy udzielać szczegółowych informacji sąsiadom, nie należy wspominać o śmierci, aby to nie oni zawiadomili rodzinę zmarłego.
- 11) Rodzina nie powinna dowiedzieć się o śmierci bliskiej osoby z mediów lub od osób trzecich. Obowiązek informowania leży po stronie personelu szkoły, dyrekcji.

Kryzys wychowawczy

1. Powołanie zespołu kryzysowego, wspólna ocena reakcji kryzysowych, ustalenie zasad kontaktowania się z osobami czy grupami zaangażowanymi w kryzys, w tym strategia kontaktowania się z mediami.
2. Powołanie osoby kontaktującej się z mediami.
3. Identyfikacja głównych problemów lub „wyzwalaczy kryzysu”, stworzenie alternatyw.
4. Zwołanie posiedzenia rady pedagogicznej.
5. Omówienie konsekwencji, jakie kryzys przynosi wszystkim grupom społeczności szkolnej.
6. Ustalenie sposobów pracy nad metodami zapobiegania w przyszłości takim sytuacjom, w których problemy wychowawcze, sytuacje trudne, osiągną rozmiary kryzysu.
7. Gotowość do rozmów o problemach zgłaszanych przez uczniów.

Interwencja w sytuacji cyberprzemocy w szkole

I. Ujawnienie przypadku cyberprzemocy

Informacja o tym, że w szkole miała miejsce cyberprzemoc, może pochodzić z różnych źródeł. Osobą zgłaszającą fakt prześladowania może być poszkodowany uczeń, jego rodzice, inni uczniowie – świadkowie zdarzenia, nauczyciele.

Niezależnie od tego, kto zgłasza przypadek cyberprzemocy, procedura interwencyjna powinna obejmować:

- ✓ Udzielenie wsparcia ofierze przemocy,
- ✓ Zabezpieczenie dowodów i ustalenie okoliczności zdarzenia,
- ✓ Wyciągnięcie konsekwencji wobec sprawcy przemocy oraz praca nad zmianą postawy ucznia.

II. Ustalenie okoliczności zdarzenia

Wszystkie przypadki przemocy, a więc także przemocy z wykorzystaniem mediów elektronicznych powinny zostać właściwie zbadane, zarejestrowane i udokumentowane.

1. Jeśli wiedzę o zajściu posiada nauczyciel niebędący wychowawcą, powinien przekazać informację wychowawcy klasy, który informuje o fakcie pedagoga szkolnego i dyrektora.
2. Pedagog szkolny i dyrektor wspólnie z wychowawcą powinni dokonać analizy zdarzenia i zaplanować dalsze postępowanie.
3. Do zadań szkoły należy także przeprowadzenie dochodzenia w celu ustalenia okoliczności zdarzenia i ewentualnych świadków.
4. Warto zadbać o udział nauczyciela informatyki w procedurze interwencyjnej, szczególnie na etapie zabezpieczania dowodów i ustalania tożsamości sprawcy cyberprzemocy.

III. Zabezpieczenie dowodów

1. Wszelkie dowody cyberprzemocy powinny zostać zabezpieczone i zarejestrowane. Należy zanotować datę i czas otrzymania materiału, treść wiadomości oraz, jeśli to możliwe, dane nadawcy (nazwę użytkownika, adres mailowy, numer telefonu kom., itp.) lub adres strony www, na której pojawiły się szkodliwe treści czy profil.

2. Takie zabezpieczenie dowodów stanowi materiał, z którym powinny się zapoznać wszystkie zaangażowane w sprawę osoby: dyrektor, pedagog, rodzice, a wreszcie policja, jeśli doszło do złamania prawa.
3. Na etapie zabezpieczania dowodów cyberprzemocy, jak również identyfikacji sprawcy warto korzystać z pomocy nauczyciela informatyki.

IV. Identyfikacja sprawcy

Młodzi ludzie mają często złudne przekonania, iż nowe technologie zapewniają im pełną anonimowość. Jak przekonują specjaliści, istnieje wiele sposobów identyfikacji źródła cyberprzemocy. Osoby zajmujące się ustaleniem okoliczności zajścia powinny mieć jednak świadomość, iż znalezienie miejsca pochodzenia materiału nie zawsze oznacza odnalezienie osoby, która jest za zdarzenie odpowiedzialna.

1. Wielu sprawców cyberprzemocy posługuje się „skradzioną tożsamością” wykorzystując telefony innych uczniów, profile w serwisach społecznościowych, ich konta pocztowe, itp. do wysyłania wiadomości bądź zamieszczania krzywdzących materiałów. Trudności z wykryciem „cyberagresora” mogą pojawić się również w sytuacji, gdy materiał przesyłany jest między telefonami komórkowymi drogą bezprzewodową lub wiadomości tekstowe na telefon wysyłane są z bramki internetowej.
2. Jak jednak pokazuje praktyka, w większości przypadków identyfikacja agresora nie jest zbyt trudna. Ofiary cyberprzemocy często potrafią wskazać sprawcę, który najczęściej okazuje się być kolegą ze szkoły, bądź przynajmniej mają przypuszczenie, kto może nim być.
3. Gdy ustalenie sprawcy nie jest możliwe, należy skontaktować się z dostawcą usługi w celu usunięcia z sieci kompromitujących lub krzywdzących materiałów. Do podjęcia takiego działania zobowiązuje administratora serwisu **art. 14 Ustawy z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną.**
4. Szkoła może także skorzystać z pomocy organizacji zajmujących się problemem zagrożeń w Internecie:
 - **HELPLINE** <http://www.helpline.org.pl/>
 - **Dyżurnet** <http://www.dyzurnet.pl/>
5. W przypadku, gdy sprawa jest poważna, zostało złamane prawo, a tożsamości sprawcy nie udało się ustalić należy bezwzględnie skontaktować się z policją.

V. Działania wobec ofiary cyberprzemocy

1. Podobnie jak w przypadku innych form przemocy, ofiara cyberprzemocy potrzebuje pomocy i emocjonalnego wsparcia ze strony dorosłych. Musi także wiedzieć, że szkoła podejmuje odpowiednie kroki w celu rozwiązania problemu.
2. Uczeń będący ofiarą cyberprzemocy powinien otrzymać poradę, jak ma się zachować, aby zapewnić sobie poczucie bezpieczeństwa i nie doprowadzić do eskalacji prześladowania.
3. Po zakończeniu interwencji należy monitorować sytuację ucznia sprawdzając, czy nie są wobec niego podejmowane dalsze działania przemocowe bądź odwetowe ze strony sprawcy.
4. Rodzice dziecka będącego ofiarą cyberprzemocy powinni być poinformowani o problemie i otrzymać wsparcie i pomoc ze strony szkoły. W rozmowie z nimi pedagog lub wychowawca powinien przedstawić kroki, jakie zostały podjęte w celu wyjaśnienia zajścia oraz zapewnienia bezpieczeństwa poszkodowanemu uczniowi, a także, jeśli to wskazane, zaproponować rodzicom i dziecku pomoc specjalisty (psychologa, pedagoga).

VI. Działania wobec sprawcy cyberprzemocy

W przypadku, gdy sprawca cyberprzemocy jest znany i jest on uczniem szkoły, pedagog szkolny pełniący w szkole rolę koordynatora działań wychowawczych wobec uczniów wymagających szczególnej uwagi, powinien podjąć dalsze działania:

1. Rozmowa z uczniem – sprawcą cyberprzemocy o jego zachowaniu:
 - Celem rozmowy powinno być ustalenie okoliczności zajścia, wspólne zastanowienie się nad jego przyczynami i poszukanie rozwiązania sytuacji konfliktowej;
 - Sprawca powinien otrzymać jasny i zdecydowany komunikat o tym, że szkoła nie akceptuje żadnych form przemocy;
 - Należy omówić z uczniem skutki jego postępowania i poinformować o konsekwencjach regulaminowych, które zostaną wobec niego zastosowane;
 - Sprawca powinien zostać zobowiązany do zaprzestania swojego działania i usunięcia z Sieci szkodliwych materiałów;

- Ważnym elementem rozmowy jest określenie sposobów zadośćuczynienia wobec ofiary cyberprzemocy;
 - Jeśli w zdarzeniu brała udział większa grupa uczniów, należy rozmawiać z każdym z nich z osobna, zaczynając od lidera grupy;
 - Nie należy konfrontować sprawcy i ofiary cyberprzemocy.
2. Powiadomienie rodziców sprawcy i omówienie z nimi zachowania dziecka:
- Rodzice sprawcy powinni być poinformowani o przebiegu zdarzenia i zapoznani z materiałem dowodowym, a także z decyzją w sprawie dalszego postępowania i podjętych przez szkołę środków dyscyplinarnych wobec ich dziecka;
 - W miarę możliwości należy starać się pozyskać rodziców do współpracy i ustalić jej zasady (można spisać z nimi kontrakt).
3. Objęcie sprawcy opieką psychologiczno-pedagogiczną:
- Praca ze sprawcą powinna zmierzać w kierunku pomocy uczniowi w zrozumieniu konsekwencji swojego zachowania, w zmianie postawy i postępowania ucznia, w tym sposobu korzystania z nowych technologii. Szkoła, która posiada odpowiednie warunki, pomoc psychologiczną może udzielić sprawcy na terenie szkoły;
 - W uzasadnionym przypadku można w toku interwencji zaproponować uczniowi (za zgodą rodziców) skierowanie do specjalistycznej placówki i udział w programie terapeutycznym.

VII. Zastosowanie środków dyscyplinarnych wobec sprawcy cyberprzemocy

1. Cyberprzemoc jest formą przemocy rówieśniczej i jako taka powinna podlegać określonym w wewnętrznych przepisach szkoły sankcjom. Szkoła może tu stosować konsekwencje przewidziane dla sytuacji „tradycyjnej” przemocy. Warto jednak rozszerzyć repertuar dostępnych środków;
2. Należy pamiętać, iż celem sankcji wobec sprawcy jest:
- Zatrzymanie przemocy i zapewnienie poczucia bezpieczeństwa poszkodowanemu uczniowi;
 - Wzbudzenie refleksji na temat swojego zachowania, zrozumienie krzywdy, jaką spowodował i powstrzymanie przed podobnym zachowaniem w przyszłości;

- Pokazanie społeczności szkolnej, że cyberprzemoc nie będzie tolerowana i że szkoła jest w stanie efektywnie zareagować w tego rodzaju sytuacji.
3. podejmując decyzję o rodzaju kary należy wziąć pod uwagę:
- rozmiar i rangę szkody – czy materiał został upubliczniony w sposób pozwalający na dotarcie do niego wielu osobom (określa to rozmiar upokorzenia jakiego doznaje ofiara), czy trudno jest wycofać materiał z Sieci, itp.;
 - czas trwania prześladowania – czy było to długotrwałe prześladowanie, czy pojedynczy incydent;
 - świadomość popełnianego czynu – czy działanie było zaplanowane, a sprawca był świadomy, że wyrządza krzywdę koledze (niektóre akty cyberprzemocy popełniane są nieświadomie lub z niewielką świadomością konsekwencji), jak wiele wysiłku włożył w ukrycie swojej tożsamości, itp.;
 - motywację sprawcy – należy sprawdzić, czy działanie sprawcy nie jest działaniem odwetowym w odpowiedzi na uprzednio doświadczone prześladowanie;
 - rodzaj rozpowszechnianego materiału.

VIII. Ochrona świadków zgłaszających zdarzenie

Podobnie profesjonalną opieką należy otoczyć świadków zdarzenia uczestniczących w ustalaniu przebiegu zajścia. Osoby podejmujące działania interwencyjne muszą mieć świadomość skutków, jakie podejmowane działania niosą nie tylko dla ofiar, ale i świadków zdarzeń.

1. Ważne jest, by w wyniku interwencji nie narażać ich na zemstę i groźby ze strony sprawcy. Osoba, której uczeń zaufał informując o jakimkolwiek akcie przemocy, a więc także cyberprzemocy, ma obowiązek postępować tak, by swoim zachowaniem i działaniem nie narażać świadka zgłaszającego problem.
2. Postępowanie interwencyjne wymaga od wyjaśniającego sprawę dyskrecji i poufnego postępowania.
3. Niedopuszczalne jest konfrontowanie świadka ze sprawcą, jako metoda wyjaśniania sprawy, czy ostentacyjne wywoływanie go z lekcji celem złożenia zeznań, ze względu na bezpieczeństwo i nie narażania go na odwet ze strony agresora.

IX. Sporządzenie dokumentacji z zajścia

1. Pedagog szkolny zobowiązany jest do sporządzenia notatki służbowej z rozmów ze sprawcą, poszkodowanym, ich rodzicami oraz świadkami zdarzenia. Protokół powinien zawierać datę i miejsce rozmowy, personalia biorących w niej udział i dokładnie ustalony przebieg wydarzeń.
2. Jeśli rozmowa przebiega w obecności świadka (np. wychowawcy) powinien on podpisać notatkę po jej sporządzeniu.
3. Jeśli zostały zabezpieczone dowody cyberprzemocy, należy je również włączyć do dokumentacji pedagogicznej (wydruki, opis, itp.).

X. Współpraca szkoły z policją i sądem w zakresie cyberprzemocy

Większość przypadków cyberprzemocy nie wymaga powiadamiania sądu rodzinnego czy policji i powinna być rozwiązywana przy użyciu dostępnych w szkole środków wychowawczych.

Istnieją jednak sytuacje, gdy konieczne staje się zgłoszenie sprawy do sądu rodzinnego:

- Jeśli rodzice sprawcy cyberprzemocy odmawiają współpracy lub nie stawiają się do szkoły, a uczeń nie zaniechał dotychczasowego postępowania, a do szkoły napływają informacje o innych przejawach demoralizacji dziecka, dyrektor szkoły powinien pisemnie powiadomić o zaistniałej sytuacji sąd rodzinny.
- Podobnie, w sytuacji, gdy szkoła wykorzysta wszystkie dostępne jej środki wychowawcze wobec ucznia, u którego obserwuje się objawy niedostosowania społecznego (rozmowa z rodzicami, konsekwencje regulaminowe wobec ucznia, spotkania z pedagogiem, itp.), a ich zastosowanie nie przynosi pożądanych rezultatów, dyrektor powinien zwrócić się do sądu rodzinnego z zawiadomieniem o podjęcie odpowiednich środków wynikających z Ustawy o postępowaniu z nieletnimi.

Zagrożenie dzieci i młodzieży demoralizacją

1. W przypadku uzyskania informacji, że uczeń, który nie ukończył 18 lat:

uprawia nierząd bądź przejawia inne zachowania świadczące o **demoralizacji** (używanie alkoholu lub innych środków odurzających; naruszanie praw współżycia społecznego: arogancja, wulgarność, przemoc emocjonalna; popełnienie czynu zabronionego; systematyczne uchylanie się od obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki; włóczęgostwo; udział w działalności grup przestępczych - art. 4 § 1 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich) należy podjąć następujące kroki:

1. Nauczyciel przekazuje uzyskaną informację dyrektorowi oraz pedagogowi szkolnemu;
2. Wychowawca wzywa do szkoły rodziców (prawnych opiekunów) ucznia i informuje ich o problemach wynikających z zachowania ucznia. Wychowawca wraz z pedagogiem szkolnym, w obecności ucznia i rodziców, przeprowadza rozmowę. W przypadku potwierdzenia informacji, zobowiązuje ucznia do zaniechania negatywnego postępowania, rodziców zaś do szczególnego nadzoru nad dzieckiem. W toku interwencji profilaktycznej może proponować rodzicom skierowanie dziecka do specjalistycznej placówki i jego udział w programie terapeutycznym;
3. Wychowawca z pedagogiem sporządzają notatkę z przeprowadzonych czynności i umieszczają w dokumentacji pedagoga;
4. Jeżeli rodzice odmawiają współpracy lub nie stawiają się do szkoły, a nadal z wiarygodnych źródeł napływają informacje o przejawach demoralizacji dziecka, pedagog szkolny pisemnie powiadamia o zaistniałej sytuacji sąd rodzinny lub Policję (specjalistę ds. nieletnich);
5. Podobnie, gdy szkoła wykorzystała wszystkie dostępne środki oddziaływań wychowawczych (rozmowa z rodzicami, ostrzeżenie ucznia, spotkania z pedagogiem, psychologiem, przeniesienie do równoległej klasy itp.), a ich zastosowanie nie przynosi oczekiwanych rezultatów, szkoła powiadamia sąd rodzinny lub Policję. Dalszy tok postępowania leży w kompetencji tych instytucji.

I. Rażące zachowania ucznia w szkole:

1. znieważanie innych uczniów, ich rodziców, nauczyciela lub innych pracowników szkoły
2. uniemożliwianie prowadzenia zajęć,
3. fałszowanie dokumentów (usprawiedliwień, ocen, itp.),

4. celowe niszczenie lub kradzież mienia szkolnego lub prywatnego,
5. wagarowanie,
6. chuligaństwo – wszczynanie bójek, awantur, używanie wulgarnego słownictwa, wyłudzenie pieniędzy lub innych rzeczy, psychiczne i fizyczne znęcanie się nad innymi,
7. palenie papierosów, spożywanie napojów alkoholowych,
8. odmowę udziału w reprezentacji szkoły, jeśli został do tego wyznaczony,
9. stosowanie cyberprzemocy.

II. System reagowania

- należy reagować na każdą sytuację, w której występuje agresja i przemoc
- brak reakcji komunikuje uczniom, że mają prawo się tak zachowywać,
- doraźne sytuacje wymagają szybkiej i zdecydowanej interwencji,
- ważne jest wykazanie troski o ucznia (dotyczy to zarówno ofiary jak i sprawcy),
- nie należy potępiać ucznia, ale wskazać na złe zachowania, jasno wyrażać brak zgody na stosowanie agresji i przemocy, - każdą sytuację należy wnikliwie rozpatrywać,
- konieczne jest współdziałanie z innymi nauczycielami i pracownikami szkoły oraz udzielanie sobie nawzajem wsparcia.

III. Formy dokumentowania interwencji:

1. Wpisy do dziennika,
2. Wpisy do zeszytu uwag,
3. Wpis do dziennika pedagoga szkolnego i psychologa szkolnego.
4. Kontrakty zawierane z uczniem, rodzicami (opiekunami).

Procedury postępowania w sytuacjach zachowania agresywnego ze strony uczniów.

Procedura postępowania wobec przemocy rówieśniczej.

1. W sytuacjach agresywnego zachowania ze strony ucznia, nauczyciel/inny pracownik szkoły będący świadkiem zdarzenia, zobowiązany jest do natychmiastowego odizolowania sprawcy od ofiary i przerwania aktu przemocy. Pracownik niepedagogiczny powiadamia nauczyciela o każdym akcie przemocy.
2. W sytuacji wyższej konieczności, nauczyciel prosi innego ucznia, by sprowadził w miejsce zajęcia drugą osobę dorosłą – wychowawcę ucznia agresywnego, innego nauczyciela, pedagoga szkolnego, dyrektora szkoły.
3. Nauczyciel zapewnia bezpieczeństwo oraz konieczną pomoc medyczną wszystkim uczestnikom zajęcia.
4. Nauczyciel informuje wychowawcę/ wychowawców klasy o zaistniałej sytuacji, a w przypadku jego/ ich nieobecności, sam podejmuje dalsze działania.
5. Nauczyciel sporządza notatkę służbową z przebiegu zdarzenia oraz podjętych działań. Przekazuje ją wychowawcy/ wychowawcom ucznia. Notatka pozostaje w teczce wychowawcy i dokumentacji pomocy psychologiczno- pedagogicznej.
6. Jeżeli niemożliwe jest przerwanie agresji ze strony ucznia lub przewiduje się, że będą kontynuowane zachowania agresywne, dyrektor szkoły podejmuje decyzję o natychmiastowym wezwaniu do szkoły policji i niezwłocznym powiadomieniu o tym fakcie rodziców/ prawnych opiekunów ucznia. W przypadku nieobecności dyrektora, decyzję taką podejmuje nauczyciel wspólnie z pedagogiem /psychologiem szkolnym. Świadek zdarzenia pozostaje do przyjazdu policji.
6. W razie braku kontaktu z rodzicami/ opiekunami prawnymi, uczeń może być przesłuchany w obecności wychowawcy, pedagoga/ psychologa szkolnego, dyrektora szkoły.
7. Wychowawca klasy informuje o zaistniałej sytuacji i przebiegu zdarzenia pedagoga/psychologa szkolnego i dyrektora szkoły oraz powiadamia o tym fakcie rodziców/opiekunów prawnych ucznia.
8. Wychowawca klasy wraz z pedagogiem/ psychologiem szkolnym przeprowadza ze sprawcą zajęcia rozmowę dyscyplinującą, z której sporządzić należy notatkę służbową. Notatka pozostaje w teczce wychowawcy i dokumentacji pedagoga szkolnego. W uzasadnionych przypadkach w rozmowie takiej powinien uczestniczyć dyrektor szkoły.
9. W przypadku powtarzających się aktów agresji ze strony tego samego ucznia pedagog/psycholog szkolny zwraca się o pomoc do:

- Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej ,
- Specjalistów ds. nieletnich Komisji Miejskiej Policji w Zabrze

10. W trakcie podejmowanych działań następuje wymiana informacji między wychowawcą i pedagogiem/psychologiem szkolnym. O wszystkich działaniach wychowawca powinien na bieżąco informować rodziców/opiekunów prawnych ucznia.

11. Zespół wychowawczy zobowiązany jest do analizy agresywnych zachowań uczniów w trakcie posiedzeń zespołu wychowawczego, w celu wypracowania jednolitych oddziaływań wychowawczych.

Procedura postępowania nauczyciela z uczniem sprawiającym problemy wychowawcze.

1. Wychowawca klasy :

- a) podejmuje działania wychowawcze zmierzające do eliminacji trudności i rozwiązania problemów szkolnych ucznia;
- b) informuje rodziców o istniejących trudnościach i zapoznaje ich ze swoim planem działań, jednocześnie zobowiązując rodziców do rzetelnej współpracy.

2. W przypadku utrzymujących się trudności wychowawczych z uczniem wychowawca klasy inicjuje spotkania z pedagogiem szkolnym i psychologiem celem uzyskania pomocy i wsparcia w przezwyciężaniu problemów wychowawczych.

3. Wychowawca informuje rodziców ucznia o możliwości uczestniczenia w spotkaniu.

4. Pedagog i psycholog we współpracy z wychowawcą klasy przeprowadza diagnozę problemów wychowawczych ucznia.

5. Wychowawca występuje do rodziców o zgodę na przeprowadzenie badań w Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej.

6. W przypadku braku zgody rodzica na przeprowadzenie badań w poradni, a dotyczącego ucznia zagrażającego bezpieczeństwu innych, nauczyciel postępuje zgodnie z procedurą dotyczącą postępowania z uczniem agresywnym.

7. Na najbliższym plenarnym posiedzeniu Rady Pedagogicznej wychowawca szczegółowo zapoznaje grono nauczycielskie z zaistniałym problemem, przedstawia dotychczasowe działania oraz stan faktyczny.

Procedura postępowania wobec ucznia uchylającego się od realizowania obowiązku szkolnego.

1. Wychowawca zobowiązany jest do prowadzenia systematycznej kontroli frekwencji uczniów.
2. Nauczyciel odnotowuje każdą nieobecność ucznia na prowadzonych przez siebie zajęciach lekcyjnych.
3. Rodzice mają obowiązek wnioskować do wychowawcy o usprawiedliwienie nieobecności dziecka do 7 dni niezwłocznie po ustaniu przyczyny nieobecności dziecka na zajęciach szkolnych.
4. W przypadku planowanej długotrwałej nieobecności dziecka na zajęciach, rodzice są zobowiązani do poinformowania o tym fakcie wychowawcę klasy.
5. Rodzice mogą też być poproszeni o zgłoszenie się do szkoły w celu wyjaśnienia nieobecności dziecka.
6. W przypadku braku współpracy rodzica (opiekuna) z wychowawcą – rodzic nie uczestniczy w zebraniach, konsultacjach, nie wyraża chęci na spotkania indywidualne oraz w przypadku dalszego uchylania się ucznia od obowiązku szkolnego, wychowawca zgłasza fakt dyrektorowi szkoły i pedagogowi szkolnemu.
7. Pedagog sprawdza przyczyny nieobecności ucznia poprzez: a) rozmowę z rodzicami ucznia na terenie szkoły b) wywiad w domu rodzinnym ucznia
8. Wychowawca, pedagog szkolny, psycholog oraz rodzice ucznia podejmują wspólne działania zaradcze w celu regularnego realizowania obowiązku szkolnego przez danego ucznia.
9. W sytuacji, gdy uczeń w dalszym ciągu nie realizuje obowiązku szkolnego pedagog szkolny w porozumieniu z wychowawcą ucznia pisemnie informuje Sąd Rejonowy, Wydział Rodzinny i Nieletnich w Poznaniu o uchylaniu się ucznia od obowiązku szkolnego.
10. Sąd Rejonowy stosuje odpowiedni środek wychowawczy zapobiegając tym demoralizacji.

Procedura wobec ucznia palącego papierosy na terenie szkoły

1. Powiadomienie wychowawcy,
2. Wpis do zeszytu uwag,
3. Rozmowa dyscyplinująca wychowawcy z uczniem, uświadomienie szkodliwości palenia papierosów,
4. Uczeń sprząta miejsce gdzie były palone papierosy,
5. Wychowawca powiadamia rodziców,
6. Uczeń przygotowuje i prezentuje na forum klasy referat na temat szkodliwości palenia papierosów,
7. Wpływ na ocenę z zachowania.

Procedura postępowania wobec aktów zastraszania, wymuszania, wywierania presji również w przypadku cyberprzemocy

Działania wobec sprawcy:

1. Powiadomienie wychowawcy, pedagoga szkolnego lub psychologa,
2. Wpis do zeszytu uwag.
3. Przeprowadzenie rozmowy w celu wyjaśnienia przebiegu zdarzeń,
4. Wezwanie rodziców do szkoły.
5. W przypadku braku poprawy – ponowna rozmowa z rodzicami
6. Wpływ na ocenę z zachowania.

Działania wobec ofiary:

1. Powiadomienie wychowawcy, pedagoga.
2. Przeprowadzenie rozmowy w celu wyjaśnienia przebiegu zdarzeń i udzielenie wsparcia.
3. Otoczenie ucznia we współpracy z psychologiem szkolnym szczególną opieką.
4. Możliwość skierowanie ucznia na terapię dla ofiar przemocy.

Procedura postępowania wobec aktów wandalizmu.

1. Powiadomienie wychowawcy klasy.
2. W przypadku trwałych zniszczeń powiadomienie pedagoga i dyrektora.
3. Wpis do zeszytu uwag.
4. Przeprowadzenie z uczniem rozmowy, w celu rozpoznania przyczyn zachowania.
5. Wezwanie rodziców (opiekunów) do szkoły.
6. Ustalenie wspólnie z rodzicami i uczniem sposobu i terminu naprawy wyrządzonych szkód lub uiszczenia opłaty za ich naprawę.
7. Wpływ na ocenę z zachowania.

Procedura postępowania w przypadku zachowania uniemożliwiającego prowadzenie lekcji (wulgarne zachowania w stosunku do rówieśników, nauczyciela, głośne rozmowy, spacerowanie po sali, brak reakcji na polecenia nauczyciela).

1. Upomnienie słowne.
2. Próba uspokojenia sytuacji w klasie.
3. Powiadomienie wychowawcy klasy.
4. W każdym przypadku, powiadomienie rodziców (prawnych opiekunów oraz ewentualnie kuratora sądowego).
5. W przypadku braku reakcji na interwencję nauczyciela i wychowawcy, powiadomienie dyrekcji szkoły.
6. Systematyczne spotkania z pedagogiem szkolnym.

Procedura postępowania na wypadek wystąpienia kradzieży lub wymuszenia pieniędzy lub przedmiotów wartościowych

Celem procedury jest określenie sposobu postępowania na wypadek stwierdzenia w szkole przypadku kradzieży lub wymuszenia pieniędzy lub przedmiotów wartościowych, dokonanego przez ucznia.

Sposób postępowania:

1. Kradzież lub wymuszenie przedmiotu znacznej wartości:

- Działania mające na celu powstrzymanie i niwelowanie tego zjawiska winny zostać podjęte bezzwłocznie
- Osoba, która wykryła kradzież, winna bezzwłocznie powiadomić dyrektora szkoły
- Należy przekazać sprawcę czynu (o ile jest znany i przebywa na terenie szkoły) pod opiekę pedagoga szkolnego lub dyrektora szkoły
- Należy zabezpieczyć dowody przestępstwa tj. przedmiotów pochodzących z kradzieży lub wymuszenia i przekazanie ich Policji
- Należy zażądać, aby uczeń przekazał skradzioną rzecz, pokazał zawartość torby szkolnej oraz kieszeni we własnej odzieży oraz przekazał inne przedmioty budzących podejrzenie co do ich związku z poszukiwaną rzeczą - w obecności innej osoby, np. wychowawcy klasy, pedagoga szkolnego, psychologa, dyrektora lub innego pracownika szkoły (należy pamiętać, że pracownik szkoły nie ma prawa samodzielnie wykonać czynności przeszukania odzieży ani teczki ucznia. Może to zrobić tylko Policja
- We współpracy z pedagogiem szkolnym należy ustalić okoliczności czynu i ewentualnych świadków zdarzenia
- Dyrektor szkoły winien wezwać rodziców (opiekunów prawnych) sprawcy i przeprowadzić rozmowy z uczniem w ich obecności. Należy sporządzić notatkę z tej rozmowy podpisaną przez rodziców
- Należy powiadomić Policję.

sprawca winien dokonać zadośćuczynienia poszkodowanemu w kradzieży.

Procedura jeśli nauczyciel podejrzewa, że na terenie szkoły znajduje się uczeń będący pod wpływem alkoholu lub narkotyków

1. Powiadamia o swoich przypuszczeniach wychowawcę klasy (pedagoga) oraz dyrekcję;
2. Odizolowanie ucznia od reszty klasy, ale ze względów bezpieczeństwa nie pozostawianie go samego; stworzenie warunków, w których nie będzie zagrożone jego życie ani zdrowie;
3. Wezwanie pielęgniarki szkolnej w celu stwierdzenia stanu trzeźwości lub odurzenia, ewentualnie udzielenia pomocy medycznej.
4. Zawiadomienie o tym fakcie rodziców/opiekunów, których trzeba zobowiązać do niezwłocznego odebrania ucznia ze szkoły. Gdy rodzice/opiekunowie odmówią odebrania dziecka, o pozostaniu ucznia w szkole czy przewiezieniu do placówki służby zdrowia albo przekazaniu go funkcjonariuszom Policji decyduje pielęgniarka szkolna/wychowawca/pedagog, po ustaleniu aktualnego stanu zdrowia ucznia i w porozumieniu z dyrektorem szkoły;
5. Dyrektor szkoły zawiadamia najbliższą jednostkę Policji, gdy rodzice ucznia będącego pod wpływem alkoholu odmawiają przyścia do szkoły, a jest on agresywny bądź swoim zachowaniem daje powód do zgorszenia albo zagraża życiu lub zdrowiu innych osób. W przypadku stwierdzenia stanu nietrzeźwości (stężenie we krwi powyżej 0,5‰ alkoholu lub w wydychanym powietrzu powyżej 0,25 mg alkoholu w 1 dm³) Policja ma prawo przewieźć ucznia do izby wytrzeźwień albo do policyjnych pomieszczeń dla osób zatrzymanych – na czas niezbędny do wytrzeźwienia (maksymalnie do 24 godzin). Jeśli uczeń nie ukończył 18 lat, o fakcie tym zawiadamia się jego rodziców/opiekunów oraz sąd rodzinny,
6. Jeżeli powtarzają się wypadki, w których uczeń (przed ukończeniem 18 lat) znajduje się pod wpływem alkoholu lub narkotyków na terenie szkoły, dyrektor placówki ma obowiązek powiadomienia o tym Policji (specjalisty ds. nieletnich) lub sądu rodzinnego.
7. Z przeprowadzonych działań sporządza się notatkę służbową, którą podpisują osoby uczestniczące w podjętych czynnościach.

Procedura jeśli na terenie szkoły zostanie znaleziona substancja wyglądem przypominająca narkotyk

1. Nauczyciel zachowując środki ostrożności, zabezpiecza substancję przed dostępem do niej osób niepowołanych oraz ewentualnym jej zniszczeniem do czasu przyjazdu Policji, próbuje, (jeśli to możliwe w zakresie działań pedagogicznych) ustalić, do kogo znaleziona substancja należy;
2. Powiadamia o zaistniałym zdarzeniu dyrektora szkoły. Dyrektor niezwłocznie zawiadamia Policję;
3. Po przyjeździe Policji przekazuje zabezpieczoną substancję i informacje dotyczące szczegółów zdarzenia;
4. Z przeprowadzonych działań sporządza się notatkę służbową, którą podpisują osoby uczestniczące w podjętych czynnościach.

Procedura gdy zachodzi podejrzenie, że uczeń ma przy sobie substancję przypominającą narkotyk

1. Nauczyciel w obecności innej osoby (wychowawcy, pedagoga, dyrektora itp.) ma prawo żądać, aby uczeń przekazał tę substancję, pokazał zawartość torby szkolnej oraz kieszeni (we własnej odzieży) ewentualnie innych przedmiotów budzących podejrzenie, co do ich związku z poszukiwaną substancją. Nauczyciel nie ma prawa samodzielnie wykonać czynności przeszukania odzieży ani teczek ucznia – jest to czynność zastrzeżona wyłącznie dla Policji;
2. O swoich spostrzeżeniach powiadamia dyrektora szkoły oraz rodziców/opiekunów ucznia i wzywa ich do natychmiastowego stawiennictwa;
3. Gdy uczeń, mimo wezwania, odmawia przekazania nauczycielowi substancji i okazania zawartości teczek, dyrektor szkoły wzywa Policję, która przeszukuje odzież i przedmioty należące do ucznia oraz zabezpiecza znalezioną substancję i zabiera ją do ekspertyzy;
4. Jeżeli uczeń wyda substancję dobrowolnie, nauczyciel, po odpowiednim zabezpieczeniu, zobowiązany jest bezzwłocznie przekazać ją jednostce Policji. Wcześniej próbuje ustalić, w jaki sposób i od kogo uczeń nabył substancję. Całe zdarzenie dokumentuje, sporządzając możliwie dokładną notatkę z ustaleń wraz ze swoimi spostrzeżeniami.
5. Z przeprowadzonych działań sporządza się notatkę służbową, którą podpisują osoby uczestniczące w podjętych czynnościach.

Procedura w przypadku uzyskania informacji o popełnieniu na terenie szkoły czynu karalnego ściganego z urzędu

1. Zabezpieczyć miejsce popełnienia czynu (nie dopuścić w to miejsce osób postronnych i ewentualnie ustalić świadków zdarzenia);
2. Zawiadomić dyrektora szkoły oraz Policję lub sąd rodzinny (obowiązek ten spoczywa na kierownictwie szkoły);
3. Wykonać ewentualne czynności zalecone przez przyjmującego zgłoszenie policjanta;
4. Odnotować godzinę zgłoszenia, sprawdzić w dostępny sposób wiarygodność informacji;
5. W rozmowie z pokrzywdzonym ustalić liczbę sprawców i ich dane personalne;
6. W przypadku zaistnienia zdarzenia, o ile jest to konieczne i możliwe, zatrzymać do czasu przybycia Policji ofiarę przestępstwa i jego sprawcę/ów/;
7. Nie nagłaśniać zdarzenia.

IV. Postępowanie nauczyciela wobec osoby, która stała się ofiarą czynu karalnego:

1. Udzielenie pierwszej pomocy (przedmedycznej), bądź zapewnienia jej udzielenia poprzez wezwanie pielęgniarki w przypadku, kiedy ofiara doznała obrażeń;
2. Niezwłoczne powiadomienie dyrektora szkoły;
3. Powiadomienie rodziców ucznia;
4. Niezwłoczne wezwanie Policji w przypadku, kiedy istnieje konieczność profesjonalnego zabezpieczenia śladów przestępstwa, ustalenia okoliczności i ewentualnych świadków zdarzenia.

Kategorie przestępstw z Kodeksu Karnego ścigane z urzędu:

1. Udział w bójce lub pobiciu.
2. Doprowadzenie małoletniego poniżej 15 lat do obcowania płciowego lub poddania się innej czynności seksualnej.
3. Znęcanie się.
4. Wywieranie wpływu na świadka w celu skłonienia do cofnięcia skarg lub wpłynięcia na złożone zeznania.
5. Podrabianie dokumentów.
6. Kradzież.
7. Kradzież z włamaniem.

8. Rozbój.
9. Przywłaszczenie.
10. Oszustwo.

Procedura postępowania na wypadek wystąpienia przypadków pedofilii w szkole

Celem procedury jest zapewnienie bezpieczeństwa fizycznego, psychicznego i emocjonalnego uczniów, na wypadek zagrożenia wewnętrznego wynikającego z możliwości pojawienia się osób, które psychicznie i fizycznie będą molestowały dzieci i nakłaniały do czynności seksualnych.

Osobą odpowiedzialną za procedurę jest dyrektor szkoły lub osoba przez niego upoważniona.

Sposób postępowania:

- Należy bezzwłocznie podjąć działania mające na celu powstrzymanie tego zjawiska. w pierwszym kroku po stwierdzeniu zagrożenia należy powiadomić dyrektora oraz pedagoga/psychologa szkolnego
- w przypadku potwierdzenia informacji o pojawianiu się osób obcych, zaczepiających uczniów, należy bezzwłocznie powiadomić najbliższą placówkę Policji
- następnie dyrektor szkoły winien przekazać pracownikom szkoły informację o stwierdzonym zagrożeniu
- wychowawcy klas oraz pedagodzy szkolni winni podjąć działania profilaktyczne wśród uczniów w celu wskazania potencjalnego zagrożenia oraz wskazania możliwych form przekazania informacji o osobach, które mogą stwarzać zagrożenie
- w przypadku stwierdzenia, że uczeń był molestowany, bezzwłocznie powinni zostać powiadomieni rodzice/prawni opiekunowie ucznia oraz policja w celu przeprowadzenia czynności sprawdzających, które umożliwią ustalenie sprawy molestowania
- wychowawca lub pedagog/psycholog szkolny przeprowadza indywidualną rozmowę z uczniem (w obecności rodziców ustala przyczyny i okoliczności zdarzenia)
- dyrektor winien wezwać do szkoły rodziców/prawnych opiekunów ucznia
- wychowawca lub pedagog/psycholog szkolny winien przeprowadzić rozmowę z rodzicami/prawnymi opiekunami ucznia sprawcy na temat zdarzenia

- dyrektor szkoły w porozumieniu z rodzicami/prawnymi opiekunami ustali działania z udziałem psychologa dziecięcego lub pedagoga w celu zapewnienia opieki na uczennicą/uczniem

Procedura postępowania na wypadek wystąpienia przypadków rozpowszechniania pornografii w szkole przez ucznia

Celem procedury jest zapewnienie bezpieczeństwa fizycznego, psychicznego i emocjonalnego uczniów, na wypadek zagrożenia wewnętrznego związanego z rozpowszechnianiem materiałów o charakterze pornograficznym.

Osobą odpowiedzialną za procedurę jest dyrektor szkoły lub osoba przez niego upoważniona.

Sposób postępowania:

- W przypadku powzięcia przez nauczyciela/rodzica lub inną osobę informacji o rozpowszechnianiu przez ucznia pornografii w Internecie, w szkole należy bezzwłocznie powiadomić dyrektora szkoły oraz administratora sieci o zaistniałym zdarzeniu
- W przypadku, gdy uczeń przekazuje informację o osobach, które pokazywały materiały pornograficzne, konieczne jest zapewnienie anonimowości w celu uniknięcia ewentualnych konsekwencji, które mogą być związane z przemocą skierowaną wobec tego ucznia przez sprawców zdarzenia.
- Dyrektor szkoły winien przekazać informację o stwierdzonym zagrożeniu pracownikom szkoły.
- Wychowawca klasy i pedagog szkolny winien podjąć działania profilaktyczne wśród uczniów w celu wskazania zagrożeń, jakie niesie za sobą upublicznianie materiałów o charakterze pornograficznym oraz wskazania możliwych konsekwencji tego typu działań
- Dyrektor winien wezwać do szkoły rodziców/prawnych opiekunów ucznia, który rozpowszechniał materiały pornograficzne

- Wychowawca lub pedagog/psycholog szkolny winien przeprowadzić rozmowę z rodzicami/prawnymi opiekunami ucznia sprawcy na temat zdarzenia.

Procedura postępowania na wypadek wystąpienia przypadków prostytucji w szkole lub wśród uczniów

Celem procedury jest zapewnienie bezpieczeństwa fizycznego, psychicznego i emocjonalnego uczniów, na wypadek zagrożenia wewnętrznego związanego z prostytucją w szkole lub wśród uczniów.

Osobą odpowiedzialną za procedurę jest dyrektor szkoły lub osoba przez niego upoważniona.

Sposób postępowania:

- W przypadku otrzymania informacji o sytuacji, w której uczeń był świadkiem czynności mogących mieć znamiona prostytucji, nauczyciel/pracownik przyjmujący zawiadomienie powinien powiadomić o zaistniałym wydarzeniu dyrektora szkoły.
- W przypadku uzyskania informacji, że uczeń, który nie ukończył 18 lat, uprawia nierząd, bądź przejawia inne zachowania świadczące o demoralizacji, nauczyciel powiadamia wychowawcę klasy, który powinien wezwać do szkoły rodziców/prawnych opiekunów ucznia.
- W przypadku stwierdzenia przez pracownika/nauczyciela, że uczeń/uczenica świadomie lub nie, dopuszczał się czynności, które mogłyby być uznane za prostytuowanie się, powinien wezwać do szkoły rodziców/prawnych opiekunów ucznia.
- Wychowawca winien przeprowadzić rozmowę z rodzicami oraz z uczniem, w ich obecności. W przypadku potwierdzenia informacji, zobowiązuje ucznia do zaniechania negatywnego postępowania, rodziców zaś bezwzględnie do szczególnego nadzoru nad dzieckiem. W toku interwencji profilaktycznej można zaproponować rodzicom skierowanie dziecka do specjalistycznej placówki i udział dziecka w programie terapeutycznym.

- Jeżeli rodzice/opiekunowie prawni ucznia odmawiają współpracy lub nie stawiają się do szkoły, a nadal z wiarygodnych źródeł napływają informacje o przejawach demoralizacji ich dziecka, dyrektor szkoły winien pisemnie powiadomić o zaistniałej sytuacji sąd rodzinny lub Policję (specjalistę ds. nieletnich).
- W sytuacji, gdy szkoła wykorzystwała wszystkie dostępne jej środki oddziaływań wychowawczych (rozmowa z rodzicami, ostrzeżenia ucznia, spotkania z pedagogiem, psychologiem i itp.), a ich zastosowanie nie przynosi oczekiwanych rezultatów, dyrektor szkoły winien powiadomić sąd rodzinny lub Policję. Dalszy tok postępowania leży w kompetencji tych instytucji.
- Jeżeli postępowanie świadczące o demoralizacji przejawia uczeń, który ukończył 18 lat, a nie jest to udział w działalności grup przestępczych, czy popełnienie przestępstwa, to postępowanie nauczyciela powinno być określone przez statut i/lub regulamin szkoły.
- W przypadku uzyskania informacji o popełnieniu przez ucznia, który ukończył 17 lat, przestępstwa ściganego z urzędu lub jego udziału w działalności grup przestępczych, zgodnie z art. 304 § 2 kodeksu karnego, dyrektor szkoły jest obowiązany niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora lub Policję.
- Dyrektor szkoły winien powiadomić Policję o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.
- Wychowawca lub pedagog/psycholog szkolny winien przeprowadzić rozmowę z rodzicami/prawnymi opiekunami ucznia sprawcy na temat zdarzenia.
- Dyrektor szkoły w porozumieniu z rodzicami/prawnymi opiekunami ustala konieczność podjęcia działań z udziałem psychologa dziecięcego w celu zapewnienia opieki nad uczniem/uczennicą, którzy świadomie lub nie dopuszczali się czynności, które mogłyby być uznane za prostytuowanie się.

Procedura postępowania w sytuacji wystąpienia przypadków niepokojących zachowań seksualnych uczniów w szkole

Celem procedury jest zapewnienie bezpieczeństwa fizycznego, psychicznego i emocjonalnego uczniów, na wypadek zagrożenia wewnętrznego związanego z zachowaniami uczniów o charakterze seksualnym.

Osobą odpowiedzialną za procedurę jest dyrektor szkoły lub osoba przez niego upoważniona.

Sposób postępowania:

- Nauczyciel lub inny pracownik szkoły pracownik powinien powiadomić wychowawcę klasy i/lub pedagoga/psychologa szkolnego o przypadkach niepokojących zachowań seksualnych uczniów w szkole, a jeżeli jest ich świadkiem, żąda od ucznia zaprzestania czynności i podejmuje z nim rozmowę wychowawczą.
- W przypadku, gdy uczeń przekazuje nauczycielowi informację o niepokojących zachowaniach seksualnych, konieczne jest zapewnienie anonimowości w celu uniknięcia ewentualnych konsekwencji, które mogą być związane z przemocą skierowaną wobec tego ucznia przez uczniów, którzy brali czynny udział w tego typu zachowaniach
- Wychowawca lub pedagog/ psycholog szkolny przeprowadza rozmowę z uczniem oraz informuje o zaistniałym zdarzeniu rodziców ucznia.
- Jeżeli przeprowadzenie rozmowy z uczniem nie jest wystarczające dla zmiany jego zachowań, wychowawca, pedagog lub psycholog szkolny przekazuje rodzicom informację o zachowaniu ich dziecka, zobowiązując ich jednocześnie do szczególnego nadzoru nad nim
- Wychowawca może wezwać rodziców/opiekunów prawnych ucznia do szkoły i przeprowadzić rozmowę z uczniem w ich obecności oraz ustalić z nimi dalsze wspólne postępowanie z dzieckiem.
- W sytuacji kiedy rodzice odmawiają współpracy lub nie reagują na wezwanie do pojawienia się w szkole, gdy szkoła wykorzysta dostępne jej metody oddziaływań wychowawczych i nie przynoszą one spodziewanych efektów, a zachowanie ucznia

wskazuje na znaczny stopień demoralizacji (np. uprawianie nierzędu), dyrektor szkoły pisemnie powiadamia o zaistniałej sytuacji Sąd Rejonowy Wydział Rodzinny i Nieletnich lub Policję – Wydział ds. Nieletnich.

- Gdy zachowanie ucznia może świadczyć o popełnieniu przez niego przestępstwa (np. gwałtu), pedagog/psycholog szkolny w porozumieniu z dyrektorem szkoły po uprzednim powiadomieniu o zajściu rodziców/opiekunów ucznia, zawiadamia najbliższą jednostkę Policji, która dalej postępuje zgodnie ze swoimi procedurami. Pedagog całe zdarzenie dokumentuje, sporządzając możliwie dokładną notatkę.
- Jeżeli postępowanie świadczące o demoralizacji przejawia uczeń, który ukończył 18 lat, a nie jest to udział w działalności grup przestępczych, czy popełnienie przestępstwa, to postępowanie nauczyciela powinno być określone przez statut i/lub regulamin szkoły.
- W przypadku uzyskania informacji o popełnieniu przez ucznia, który ukończył 17 lat, przestępstwa ściganego z urzędu lub jego udziału w działalności grup przestępczych, zgodnie z art. 304 § 2 kodeksu karnego, dyrektor szkoły jako przedstawiciel instytucji jest obowiązany niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora lub Policję.

Zagrożenia zewnętrzne

„Organ prowadzący szkołę lub placówkę, odpowiada za zapewnienie warunków działania szkoły lub placówki, w tym bezpieczeństwa i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki”. (Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, Dz.U. z 2004 r., Nr 256, poz. 2572 z późn. zm).

Pożar

W przypadku wystąpienia zagrożenia powodującego konieczność przeprowadzenia ewakuacji osób i mienia z budynku, decyzje o jej podjęciu wydaje **Dyrektor Szkoły Podstawowej nr 14 z Oddziałami Integracyjnymi im. Adama Mickiewicza w Zabrze lub osoba zastępująca go, odpowiedzialna za bezpieczeństwo osób i mienia w szkole.**

Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991r. o ochronie przeciwpożarowej.

Art. 4. ust. 1. Właściciel budynku, obiektu budowlanego lub terenu, zapewniając ich ochronę przeciwpożarową jest obowiązany:

4) zapewnić osobom przebywającym w budynku, obiekcie budowlanym lub na terenie, bezpieczeństwo i możliwość ewakuacji,

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 21 kwietnia 2006r. w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów.

§ 13.1 Właściciel lub zarządca obiektu zawierającego strefę pożarową przeznaczoną dla ponad 50 osób będących jej stałymi użytkownikami, niezakwalifikowaną do kategorii ludzi ZL IV, powinien co najmniej raz na 2 lata przeprowadzać praktyczne sprawdzenie organizacji oraz warunków ewakuacji.

2. Właściciel lub zarządca obiektu powinien powiadomić właściwego miejscowo komendanta powiatowego (miejskiego) Państwowej Straży Pożarnej o terminie przeprowadzenia działań, o których mowa w ust. 1, nie później niż na tydzień przed ich przeprowadzeniem.

Alarm ewakuacyjny

Ustalono, że sygnałem do ewakuacji szkoły jest przerywany sygnał dźwiękowy (dzwonek) przerywany 2-3 sek. dzwonek, 2-3 sek. przerwa (--- --- ---).

Sygnał dźwiękowy powinien trwać do czasu zakończenia ewakuacji lub do czasu, gdy pozwolą na to warunki. **Włącznik dzwonka znajduje się przy gabinecie dyrektora.**

W przypadku awarii bądź braku energii elektrycznej alarm ogłaszany jest poprzez wybrane przez dyrektora osoby zapowiedzią słowną:

Uwaga! Uwaga! Ogłaszam alarm ewakuacyjny szkoły.

Miejsce do ewakuacji

Wyznacza się na miejsce zbiórki *boisko szkolne*.

Przydział obowiązków

Dyrektor

- podejmuje decyzję o ewakuacji,
- organizuje akcję ratowniczą,
- sprawdza stan uczniów, nauczycieli i pracowników administracyjnych,
- sprawdzenie parteru, czy wszyscy zostali ewakuowani,
- współdziała ze służbami ratowniczymi,
- w czasie ćwiczeń zapewnia obecność personelu medycznego.

Pan P. X

- nadzoruje przebieg ewakuacji,
- zbiera raporty od wszystkich nauczycieli (Wzór raportu *Załącznik 7*)

Pani Y

- otwieranie drzwi ewakuacyjnych,
- wyznaczenie osoby, która zabezpieczy gł. wyłącznik prądu (znajduje się przy głównym wejściu),
- wyznaczenie osoby do ewakuacji mienia: w pierwszej kolejności należy zabezpieczyć sprzęt komputerowy z sekretariatu nr 2 (parter) oraz z sekretariatu nr 38 (suterena),
- wykonanie innych czynności zleconych przez dyrektora.

Pani I.

- powiadamia służby ratunkowe wg. ustalonej kolejności, (w przypadku ćwiczeń należy powiadomić komendanta Powiatowego Straży Pożarnej o terminie przeprowadzenia ćwiczeń przeciwpożarowych, nie później niż na tydzień przed ich przeprowadzeniem),
- kierowanie akcją ewakuacyjną mienia z sekretariatu nr 2,
- wykonanie innych czynności zleconych przez dyrektora.

Pani E.

- sprawdzenie sutereny i sali gimnastycznej, czy wszyscy zostali ewakuowani,
- wykonanie innych czynności zleconych przez dyrektora.

Pani D.

- sprawdzenie I piętra, czy wszyscy zostali ewakuowani,
- wykonanie innych czynności zleconych przez dyrektora.

Pan P.

- sprawdzenie II piętra, czy wszyscy zostali ewakuowani,
- wykonanie innych czynności zleconych przez dyrektora.

Wychowawcy klas, nauczyciele:

- nakazują opuszczenie budynku uczniom zgodnie z zasadami bezpiecznej ewakuacji,
- znajomość rozmieszczenia sal lekcyjnych i kierunku ewakuacji,
- zabezpieczają salę (zabranie dziennika lekcyjnego, klucz pozostawiają w drzwiach),
- nadzorują przebieg ewakuacji,
- wykonują polecenia dyrektora.

Zasady prowadzenia ewakuacji:

Ewakuację prowadzi się w każdym przypadku poprzez wyjście z danego pomieszczenia – dalej przez pionowe i poziome drogi ewakuacyjne zgodnie z oznakowaniem kierunków ewakuacji (ostateczna decyzja dotycząca kierunku ewakuacji należy do opiekuna grupy i zależy od zaistniałej sytuacji, niekoniecznie musi pokrywać się z kierunkiem określonym przez znaki ewakuacyjne).

Po zarządzeniu ewakuacji nauczyciele i pozostały personel szkoły znajdujący się w pomieszczeniach budynku ma za zadanie:

- otworzyć drzwi na drogach komunikacji ogólnej i ewakuacyjne zapasowe,
- wyłączyć lub zabezpieczyć urządzenia i materiały, które stwarzają zagrożenie,
- kierować ewakuacją.

Nauczyciele, pod których opieką przebywają uczniowie, mają za zadanie zająć się jedynie tą grupą, jej ewakuacją i bezpieczeństwem. Zobowiązuje się nauczycieli do

zdyscyplinowania grup z którymi prowadzą zajęcia w chwili ogłoszenia alarmu, sprawdzania obecności uczniów na początku każdej lekcji. Opuszczając sale lekcyjne nie zabieramy żadnych rzeczy ze sobą, pozostawiamy drzwi do pomieszczeń zamknięte (nie na klucz, klucz w drzwiach), okna również powinny zostać zamknięte. Nauczyciel, opiekun grupy zabiera ze sobą dziennik lekcyjny. Po opuszczeniu obiektu nauczyciel udaje się z grupą uczniów na boisko szkolne, ustawia w dwuszeregu i sprawdza obecność. Tak ustawiona grupa pozostaje na miejscu razem z nauczycielem/opiekunem, do czasu wydania odpowiednich decyzji przez dyrektora (lub DAR – dowódca akcji ratowniczej).

W czasie ewakuacji należy kierować się zaistniałą sytuacją przy zachowaniu poniższych zasad:

- nie przeciskać się w przeciwnym kierunku do ruchu ludzi,
- izolować pomieszczenia, w których powstał pożar, od pozostałych przez zamknięcie drzwi,
- w pierwszej kolejności ewakuować osoby z tych pomieszczeń, gdzie występuje realne zagrożenie dla życia i zdrowia oraz osoby niepełnosprawne,
- na poszczególnych odcinkach całej drogi ewakuacji nadzorować ewakuację,
- nie dopuszczać do powstania spięrzeń, bezwładnego ruchu, względnie paniki,
- zachować spokój i opanowanie,
- łagodzić powstającą sytuację napięciowo – nerwową,
- nie dopuścić do powracania pracowników i uczniów w poprzednie miejsca,
- w przypadku zaginięcia osoby natychmiast zgłosić ten fakt pierwszemu napotkanemu strażakowi pytając go o nazwisko,
- udzielić w razie potrzeby pierwszej pomocy przedmedycznej i lekarskiej (*Załącznik 8*),
- podporządkować się kierującemu akcją ratowniczą,
- w przypadku konieczności ratowania lub samoratowania się z zadymionego pomieszczenia należy pamiętać, że najmniejsze zadymienie występuje przy posadzce, trzeba więc pełzać lub czołgać się i głowę trzymać jak najniżej,

Powódź

Etap I – Wystąpienie zagrożenia powodziowego

Szkoła nie jest zlokalizowana w pobliżu rzek dlatego nie ma bezpośredniego zagrożenia powodziowego.

Etap II – Po otrzymaniu informacji o wystąpieniu możliwości zalania budynku szkoły

1. Po wstępnej ocenie sytuacji należy zarządzić przeprowadzenie ewakuacji
2. Wyłączenie dopływu gazu i prądu
3. Uczniowie ewakuowani na wyższe piętra
4. Zabezpieczenie rzeczy wartościowych (na wyższe kondygnacje lub poza budynek szkoły, w zależności od stopnia ewakuacji).
5. Zabezpieczenie budynku szkoły przed zalaniem poprzez uszczelnienie drzwi i innych nisko położonych otworów.
6. W miarę możliwości należy dokumentować prowadzone działania, a następnie poinformować Wydział Oświaty i Wychowania oraz Kuratorium Oświaty.

Choroba zakaźna

Po otrzymaniu np. od rodziców lub z mediów informacji o podejrzeniu niebezpiecznej choroby zakaźnej u ucznia należy:

1. Potwierdzić wiadomość u:

a) lekarza – jeśli to możliwe;

b) dyżurującego inspektora sanitarnego – **32 253 24 60** lub **504 559 608** po godzinie 15 (numer dyżurny telefonu alarmowego Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego).

2. Ustalić z dyżurującym inspektorem sanitarnym sposób postępowania.

3. Zawiadomić właściwy Wydział Oświaty i Wychowania i Kuratorium Oświaty.

4. Nadzorować przestrzeganie zaleceń służb sanitarnych przez pracowników szkoły i uczniów.

5. Przygotować informację dla uczniów i rodziców przy współpracy Oddziału Nadzoru Oświaty Zdrowotnej i Promocji Zdrowia Państwowej Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej.

6. Zorganizować (w razie potrzeby) spotkanie rodziców z lekarzem chorób zakaźnych lub przedstawicielem Oddziału Nadzoru Higieny Dzieci i Młodzieży Państwowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej.

Incydent bombowy

- 1) Opracowany i przygotowany plan pośpiesznej ewakuacji uczniów oraz pracowników z budynku szkoły.
- 2) Zawiadamiając Policję należy podać następujące informacje: rodzaj zagrożenia i źródło informacji o zagrożeniu (informacja telefoniczna, ujawniony podejrzany przedmiot); treść rozmowy z osobą informującą o podłożeniu ładunku wybuchowego; numer telefonu, na który przekazano inf.: nazwisko osoby zgłaszającej, opis miejsca i wygląd ujawnionego przedmiotu.
- 3) Wskazane jest uzyskanie od Policji potwierdzenia przyjętego zgłoszenia.
- 4) Wezwanie służb pomocniczych, takich jak: pogotowie ratunkowe, straż pożarna, pogotowie gazowe, pogotowie wodno-kanalizacyjne, pogotowie energetyczne.
- 5) Do czasu przybycia Policji akcją kieruje dyrektor szkoły, administrator obiektu/terenu lub osoba odpowiedzialna za bezpieczeństwo w placówce.
- 6) Po przybyciu Policji na miejsce incydentu bombowego, przejmuje ona dalsze kierowanie akcją.
 - należy bezwzględnie wykonywać polecenia policjantów;
 - przy braku informacji o konkretnym miejscu podłożenia „bomby”, użytkownicy klas i pomieszczeń powinni je sprawdzić i ich bezpośrednie otoczenie, pod kątem obecności przedmiotów nieznanego pochodzenia;
 - pomieszczenia ogólnodostępne (korytarze, klatki schodowe, toalety, piwnice) oraz najbliższe otoczenie zewnętrzne obiektu, sprawdzają i przeszukują osoby wyznaczone lub służby odpowiedzialne za bezpieczeństwo w danej instytucji;
 - podejrzanych przedmiotów nie wolno dotykać! O ich lokalizacji należy powiadomić dyrektora szkoły oraz osoby odpowiedzialne za bezpieczeństwo.
- 7) Po ogłoszeniu ewakuacji przez dyrektora, należy zachować spokój i opanowanie, pozwoli to sprawnie i bezpiecznie opuścić zagrożony rejon.
- 8) Po ogłoszeniu ewakuacji w szkole, należy szybko i w sposób kontrolowany, opuścić klasy, pracownie i pomieszczenia służbowe w budynku szkoły, zabierając rzeczy osobiste (torebki, plecaki, itp.).
- 9) Identyfikacją i rozpoznaniem zlokalizowanego ładunku wybuchowego oraz jego neutralizacją zajmują się uprawnione i wyspecjalizowane jednostki i komórki organizacyjne Policji.
- 10) Podczas działań, związanych z neutralizacją „bomby”, stosować się do poleceń Policji.

Podejrzany przedmiot lub przesyłka w szkole

Gdy w szkole znajdziemy podejrzany przedmiot lub przesyłkę należy:

1. Odizolować miejsce lub zabezpieczyć pomieszczenie.

UWAGA! Nikt nie może się zbliżać, otwierać, dotykać i wachać podejrzanych przedmiotów.

2. Zadbać o zamknięcie okien, wyłączenie systemów wentylacji i klimatyzacji, by nie powodować ruchu powietrza w pomieszczeniu.

2. Przykryć uszkodzony, podejrzany przedmiot lub przesyłkę, gdy zawiera jakąkolwiek podejrzaną zawartość w formie: płynnej lub stałej (proszek, pył, galareta, piana lub inne).

3. Zadzwonić lub wyznaczyć osobę, która zadzwoni pod jeden z poniższych numerów alarmowych:

a) **997** – Policja,

b) **112**,

6. Ustalić, które osoby miały kontakt z podejrzanym przedmiotem, przesyłką.

7. Zadbać, by osoby te dokładnie umyły ręce.

8. Zgromadzić te osoby w jednym pomieszczeniu i przypilnować, by z nikim się nie kontaktowały i pozostały tam do przybycia służb.

Po przybyciu właściwych służb, bezwzględnie stosować się do ich zaleceń.

Zagrożenie terrorystyczne

1 Wtargnięcie napastnika (terrorysty) do szkoły

Poniższe rekomendacje odnoszą się do niezbędnej reakcji nauczyciela i dotyczą sytuacji wtargnięcia napastnika z niebezpiecznym narzędziem lub bronią, który strzela do osób znajdujących się na korytarzu i w salach lekcyjnych, tzw. *aktywny strzelec*.

- **Jeżeli nie miałeś szansy na ucieczkę, ukryj się, zamknij drzwi na klucz (*zabarykaduj się*)** - szybkie zamknięcie drzwi może uniemożliwić napastnikowi wejście do pomieszczenia i zabicie kolejnych osób
- **Wycisz i uspokój uczniów** - wszelkie dźwięki wydostające się z sal lekcyjnych mogą spowodować próbę wejścia napastnika do pomieszczenia lub ostrzelanie sali lekcyjnej przez drzwi czy ścianę
- **Zaopiekuj się uczniami ze SPE2 i uczniami, którzy potrzebują pomocy** - należy zwrócić szczególną uwagę na dzieci, które specyficznie reagują na stres i mogą mieć problemy z opanowaniem emocji
- **Każ bezwzględnie wyciszyć, wyłączyć telefony** - niespodziewane sygnały telefonów mogą zdradzić obecność osób wewnątrz zamkniętych pomieszczeń i zachęcić napastnika do wejścia
- **Poinformuj policję wysyłając informację tekstową - SMS o zaistniałej sytuacji** - w przypadku wtargnięcia napastnika do szkoły niezbędnym jest natychmiastowe przekazanie informacji policji
- **Zasłoń okno, zgaś światło** - należy zaciemnić salę aby utrudnić obserwację osób zabarykadowanych w salach lekcyjnych przez osoby współpracujące z napastnikami, a znajdujące się na zewnątrz obiektu szkolnego
- **Nie przemieszczaj się** - przemieszczanie się może powodować dźwięki lub cień, który może zostać zauważony przez napastników

- **Stań poniżej linii okien, zejdź ze światła drzwi** - przebywanie w świetle drzwi rzuca cień i może zostać zauważone przez napastników
- **Zejdź z linii strzału, połóż się na podłodze** - z reguły napastnicy strzelają na wysokości około 1 do 1,5 m. Strzały z broni palnej bez problemu penetrują drzwi i mogą zabić osoby znajdujące się wewnątrz
- **Jeżeli padną strzały, nie krzycz** - napastnicy oddając na ślepo strzały przez zamknięte drzwi chcą sprowokować krzyki przerażonych osób i upewnić się czy w salach rzeczywiście nikogo nie ma
- **Nie otwieraj nikomu drzwi** - interweniujące oddziały policji w przypadku takiej konieczności same otworzą drzwi. Napastnicy mogą zmusić osoby funkcyjne do przekazania komunikatu, który ma spowodować otwarcie drzwi
- **W przypadku wtargnięcia napastnika do pomieszczenia podejmij walkę, która może być ostatnią szansą na uratowanie życia** - w sytuacji obecności aktywnego strzelca jego celem jest zabicie jak największej liczby ludzi. W takiej sytuacji podjęcie walki może dać jedyną szansę na uratowanie życia

W przypadku bezpośredniego kontaktu z napastnikami, którzy dążą do przejęcia kontroli nad szkołą:

- **Wykonuj bezwzględnie polecenia napastnika** - wszelkie próby oporu mogą być uznane przez napastników jako akt agresji i zakończyć się śmiercią zakładników
- **Na żądanie terrorystów oddaj im przedmioty osobiste, np. telefon** - wszelkie próby oszukania napastników mogą zakończyć się śmiercią osoby oszukującej
- **Poinformuj, że nie możesz wykonać jakiegoś polecenia** - w takim przypadku ewentualne niewykonanie polecenia napastników nie zostanie potraktowane jako próba oporu

- **Nie patrz terrorystom w oczy, unikaj kontaktu wzrokowego** - w takiej sytuacji patrzenie w oczy może zostać uznane za akt prowokacji i agresji
- **Nigdy nie odwracaj się plecami do napastnika** - odwracanie plecami może zostać uznane jako akt agresji czy lekceważenia, utrudnia także orientację w sytuacji
- **Nie zwracaj na siebie uwagi** - niezwracanie na siebie uwagi może zwiększyć szansę na uratowanie życia w przypadku, gdy zamachowcy zdecydują się zabić kogoś dla przykładu
- **Nie lekceważ napastnika i nie bądź agresywny** - brak szacunku i agresja mogą zostać ukarane przez zamachowców
- **Nie oszukuj terrorysty** - oszustwo może zostać potraktowane jako brak szacunku czy agresji i zostać ukarane
- **Uspokój uczniów, zawsze zwracaj się do nich po imieniu** - zwracanie się do uczniów po imieniu pozwala na ich spersonalizowanie, co może spowodować lepsze ich traktowanie przez zamachowców
- **Poinformuj napastnika o uczniach ze schorzeniami** - wiedza ta w konsekwencji obniży agresję ze strony zamachowców wobec dzieci, których zachowanie odstaje od reszty
- **Pytaj zawsze o pozwolenie, np. gdy chcesz się zwrócić do uczniów** - każda aktywność podjęta bez zgody zamachowców może zostać potraktowana jako akt oporu czy agresji i w konsekwencji ukarana
- **Zawsze korzystaj z dobrej woli terrorysty** - nigdy nie wiadomo, kiedy kolejny raz będziemy mogli napić się czy zjeść posiłek.

W przypadku działań antyterrorystycznych podjętych przez policję:

- **Nie uciekaj z miejsca zdarzenia, nie wykonuj gwałtownych ruchów – możesz zostać uznany za terrorystę** - policja w trakcie operacji odbijania zakładników nie jest w stanie odróżnić napastników od ofiar
- **Nie próbuj pomagać służbom ratowniczym, dyskutować z nimi** - próba pomocy siłom bezpieczeństwa bez ich wyraźnej zgody czy prośby może zostać potraktowane jako akt agresji
- **Połóż się na podłodze, trzymaj ręce z otwartymi dłońmi najlepiej na wysokości głowy** - taka pozycja pozwala widzieć ewentualne niebezpieczne narzędzia będące w posiadaniu zamachowców, którzy wtopili się w szeregi zakładników
- **Słuchaj poleceń i instrukcji grupy antyterrorystycznej, poddawaj się jej działaniom** - postawa taka ułatwia działania policji, a także identyfikację zamachowców, którzy próbują się wtopić w szeregi napastników
- **Nie trzyj oczu w przypadku użycia gazów łzawiących** - tarcie oczu tylko pogarsza skutki użycia gazu łzawiącego
- **Pytaj o pozwolenie zaopiekowania się swoimi uczniami** - wszelkie samowolne działania mogą zostać potraktowane jako akt agresji i mogą utrudnić akcję ratunkową
- **Odpowiadaj na pytania funkcjonariuszy** - policja zbiera kluczowe informacje mające się przyczynić do skutecznej akcji uwolnienia zakładników i identyfikacji zamachowców
- **Bądź przygotowany na traktowanie ciebie jako potencjalnego terrorysty dopóki twoja tożsamość nie zostanie potwierdzona** - w pierwszej fazie operacji odbijania zakładników policja nie jest w stanie odróżnić zakładników od napastników, którzy często próbują się wtopić w tłum i uciec z miejsca ataku
- **Po wydaniu polecenia wyjścia – opuść pomieszczenie jak najszybciej, oddal się we wskazanym kierunku** - w przypadku interwencji sił bezpieczeństwa należy wykonać polecenia dokładnie tak, jak tego chcą siły interwencyjne

- **Nie zatrzymuj się dla zabrania rzeczy osobistych, zawsze istnieje ryzyko wybuchu lub pożaru** - najważniejsze jest uratowanie życia i zdrowia, a dopiero później ratowanie dóbr materialnych.

- **Po zakończeniu akcji Policji dyrektor lub osoba upoważniona:**
 - a) sprawdza czy wszyscy uczniowie, nauczyciele i personel szkoły opuścili budynek – w przypadku braku kogokolwiek należy powiadomić Policję,
 - b) nie pozwala aby uczniowie niepełnoletni samodzielnie wracali do domów, odbierają uczniów rodzice. Należy prowadzić ewidencję odbieranych uczniów.

Kontakt z mediami w sytuacji kryzysowej

Dyrektor szkoły, osoba odpowiedzialna za bezpieczeństwo oraz personel muszą być przygotowani na różnorodne warianty udzielania informacji o zdarzeniu. Należy pamiętać, że przekaz medialny kształtuje wyobrażenie o rodzaju i rozmiarze kryzysu w daleko większym stopniu niż byśmy chcieli. Lepiej więc kontrolować przepływ informacji, niż narażać wizerunek szkoły na historyczne plotki i sensacje. Poza tym media oprócz funkcji czysto komunikacyjnej i opiniodawczej często pełnią rolę informacyjną wobec rodzin w sytuacjach traum masowych jak katastrofy itp.

Wskazówki dla osoby wyznaczonej do kontaktu z mediami:

- Nawiązać współpracę z przedstawicielami mediów zanim nastąpi kryzys, dzięki temu prawdopodobieństwo, że informacje o przebiegu zdarzenia kryzysowego, będą większe;
- Współpracować z Wydziałem Edukacji i Szkolnym Zespołem Kryzysowym w przygotowywaniu oficjalnych komunikatów dla mediów podczas zaistnienia kryzysu lub po nim;
- Wyznaczyć osobę spośród personelu szkoły lub zespołu kryzysowego, odpowiedzialną za kontakt z dziennikarzami;
- Zadbać o to, aby wyłącznie osoba wyznaczona miała możliwość przekazywania informacji do mediów;

- wyznaczyć miejsce na terenie szkoły, z którego będą udzielane informacje podczas kryzysu (sala gimnastyczna);
- Zwrócić uwagę, aby dziennikarze otrzymywali informacje od wyznaczonego personelu i nie „werbowali” rozmówców spośród uczniów;
- Oczekujących dziennikarzy warto, szczególnie w niesprzyjających warunkach pogodowych, ugościć w wydzielonych pomieszczeniach. Należy też zadbać dla nich o dostęp do niezbędnych urządzeń.

Załączniki

Załącznik 1

Skład Szkolnego Zespołu Kryzysowego, powołanego dnia roku:

1. Dyrektor mgr Jolanta Kmiec – przewodnicząca;
2. p. – ewakuacja;
3. p. – pomoc psychologiczno-pedagogiczna, wsparcie;
4. p. – administrator budynku szkoły;
5. p. – pielęgniarka;
6. Wicedyrektor. – kontakt z mediami;
7. p. – pomoc techniczna przy sprzęcie komputerowym i przy Sieci;
8. p. – ustny przekaz informacji w przypadku zagrożenia sytuacją kryzysową, telefoniczne informowanie odpowiednich służb (pogotowie, policja, straż pożarna, itp.).

Współpraca ze szkolnym zespołem wychowawczym, w składzie:

1. wszyscy wychowawcy;
2. p..... – pedagog.
3. P.....- psycholog

Załącznik 2

Szkolne formy pomocy i wsparcia (konsultacje pedagogiczne, pedagogizacja rodziców, zajęcia socjoterapeutyczne):

1. Tematyka zajęć warsztatowych „Trening komunikacji i zastępowania agresji” (praca z uczniem).
2. Pedagogizacja rodziców.
3. Konsultacje psychologiczne i psychoedukacja: w trakcie konsultacji psychologicznych rodzice mogą uzyskać odpowiedź na nurtujące ich pytania, jakie napotykają w czasie wychowania dzieci takie jak:
 - dlaczego moje dziecko mnie nie słucha?;
 - moje dziecko nie chce jeść;
 - jak pomóc dziecku w kontaktach z rówieśnikami;
 - czy moje dziecko bierze narkotyki?;
 - jak rozmawiać z synem/córką?

Załącznik 3

Słownik pojęć

Algorytm – skończony, uporządkowany zbiór jasno zdefiniowanych czynności, koniecznych do wykonania pewnego zadania. Określenie często używane w sensie: przepis, instrukcja. Zwykle sformułowany w sposób ścisły, w oparciu o język matematyki.

Czynniki spustowe – okoliczności, bodźce, które zwiększają prawdopodobieństwo, że w danej sytuacji pojawią się określone zdarzenia.

Czynniki przedwypadkowe – czynniki, okoliczności, które mogą uprzedzać zdarzenie krytyczne

Interwencja kryzysowa – metoda systemowego, interdyscyplinarnego oddziaływania na osoby w kryzysie, dostarczająca wszechstronnego wsparcia, wielostronnej pomocy, w szczególności koncentrującej się na emocjonalnym aspekcie kryzysu.

Kierowanie – tu: jedna z zasad działania w krytycznych momentach, łagodne, stanowcze postępowanie z osobami w kryzysie, związane z prawdopodobnym oszołomieniem, doświadczaniem dysocjacji, stanów rozkojarzenia, nierównowagi psychicznej. W najprostszym sensie: prowadzenie najdalej od miejsca zdarzenia, najdalej od dalszego zagrożenia, najdalej od poszkodowanych.

Łączenie – tu: jedna z zasad działania w krytycznych momentach, budowanie podtrzymującej, współczującej, nie osądzającej więzi werbalnymi i niewerbalnymi środkami. Dobra relacja z poszkodowanymi, nawet bardzo krótkotrwała, ma w pomocy kryzysowej ogromną wagę.

Ochrona – tu: jedna z zasad działania w krytycznych momentach, zorganizowanie, choćby symbolicznego schronienia przed dalszym zagrożeniem lub dalszą ekspozycją na urazowe bodźce. Im mniej bodźców dotrze do dzieci (i dorosłych), im mniej zobaczą, dotkną, usłyszą, powąchają, odczują, tym lepiej. Chroń przed gapiami, przedstawicielami mediów.

Szkolny Zespół Kryzysowy (SZK) – zespół sformowany w okresie działań poprzedzających kryzys. Dobór osób do takiego zespołu powinien być bardzo staranny i rozważny. Jego

przedstawiciele powinni pamiętać, że w określonych sytuacjach mogą zostać sprowadzeni do roli personelu pomocniczego. Będzie tak w sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia (sytuacje z zakładnikami, zabójstwo na terenie szkoły), które rozciąga się w czasie i wymaga natychmiastowej interwencji służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i porządek publiczny. Członkowie zespołu powinni nabyć umiejętność rotacji ról, gdyż w niektórych sytuacjach konieczne będzie zastępowanie się nawzajem.

Poniżej przedstawione zostały typowe role zespołu (na podstawie James, Gilliland, 2005):

Koordynator reagowania kryzysowego – osoba umiejąca podejmować trafne decyzje pod presją czasu i na podstawie ograniczonych danych. Zaleca się, aby wywodziła się z władz szkoły, znała rozkład pomieszczeń budynku oraz elementy planu kryzysowego. Rolą jej jest wdrażanie, kierowanie i ocena planu kryzysowego;

Koordynator przebiegu interwencji kryzysowej – odpowiada za przeprowadzenie działań zgodnych z planem kryzysowym. Powinien znać techniki interweniowania kryzysowego i radzić sobie z różnymi rodzajami kryzysów, od katastrof do zdarzeń obejmujących pojedyncze osoby;

Łącznik z przedstawicielami mediów – odpowiada za nawiązanie i utrzymanie kontaktu z dziennikarzami zarówno mediów lokalnych jak też ogólnokrajowych. Powinien posiadać gruntowną wiedzę na temat sytuacji konfliktowych oraz metod komunikowania się w kryzysie, jak też umieć konstruować informacje dla mediów oraz oceniać skutki podawania konkretnych informacji dziennikarzom;

Łącznik z Policją i służbami porządkowymi, ratowniczymi, medycznymi – jego skuteczność uzależniona jest od jakości kontaktów z organami ścigania. Powinien mieć obszerną wiedzę na temat procedur bezpieczeństwa i występujących zagrożeń w środowisku lokalnym. Ponadto osoba taka powinna znać procedury zgłaszania zawiadomień o przestępstwach, tryb prowadzenia postępowań powypadkowych oraz w sprawach o przestępstwa. Zadaniem jej jest również zapewnienie odpowiedniej pomocy medycznej osobom poszkodowanym oraz powiadamianie osób zainteresowanych o stanie zdrowia zaangażowanych w sytuację kryzysową;

Łącznik ze społecznością lokalną i rodzicami – podstawowym zadaniem tej osoby jest kontaktowanie się z rodzicami i przedstawicielami społeczności lokalnej oraz dostarczanie im informacji oraz wsparcia. Jest to bardzo ważne, ponieważ te kontakty będą silnie wpływać na możliwości poradzenia sobie ze skutkami zdarzeń kryzysowych;

Osoby interweniujące w kryzysie – personel zaangażowany w interwencję kryzysową należy dobierać spośród osób mających silną motywację do udzielania pomocy innym, np. psychologów, pedagogów, wychowawców, pielęgniarek etc. Ważną sprawą jest, aby osoby te miały dobry kontakt z dziećmi lub młodzieżą. Decydujące dla sprawnego i profesjonalnego działania jest przeszkolenie z udzielania pomocy psychologicznej, prowadzenia odreagowania, debriefingu, itp. Nie każda osoba będąca pedagogiem, wychowawcą czy psychologiem szkolnym jest automatycznie dobrym kandydatem na interwenta. Konieczne jest tutaj oprócz motywacji do pomocy innym, odpowiednie przeszkolenie, trening i doświadczenie;

Logistyk – osoba ta powinna mieć dostęp do materiałów niezbędnych dla działania w kryzysie, np. papieru, długopisów, telefonów, wody pitnej, ale także środków transportu i łączności (kierownik administracyjny szkoły).

Sytuacja kryzysowa, kryzys w szkole – zbieg zdarzeń, okoliczności, zachowań, które zakłócają naturalny tryb funkcjonowania szkoły, burzą „rutynę”, zdarzenia, które następują nagle, nieoczekiwanie.

Ujęcie nieletniego – to „schwytywanie” go na gorącym uczynku czynu zabronionego lub w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu czynu. Po ujęciu nieletniego policjant powinien poinformować go o przyczynie ujęcia i pouczyć o prawie złożenia zażalenia do sędziego rodzinnego na czynność naruszającą jego prawo. Jeżeli nie wystąpią przesłanki do zatrzymania nieletniego, po dokonaniu, zgodnie z przepisami ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, czynności z jego udziałem, winien on być niezwłocznie przekazany rodzicom lub opiekunom, którzy pisemnie potwierdzą przejęcie nieletniego.

Zatrzymanie nieletniego – jeżeli jest to konieczne ze względu na okoliczność sprawy, Policja może zatrzymać, a następnie umieścić w policyjnej izbie dziecka nieletniego, co do którego istnieje uzasadnione podejrzenie, że popełnił czyn karalny, a zachodzi uzasadniona obawa

ukrycia się nieletniego lub zatarcia śladów tego czynu, albo gdy nie można ustalić tożsamości nieletniego. Policja o zatrzymaniu nieletniego niezwłocznie zawiadamia jego rodziców lub opiekunów. Przez niezwłoczne powiadomienie należy rozumieć dopełnienie obowiązku powiadomienia tych osób, gdy tylko zostanie ustalony ich adres, numer telefonu itp. Jeżeli zachodzi konieczność dokonania z udziałem nieletniego czynności w wypadkach nie cierpiących zwłoki, a przed rozpoczęciem tych czynności brak jest podstaw do zatrzymania nieletniego, Policja doprowadza go do jednostki albo – w miarę potrzeby – dokonuje czynności w miejscu jego zamieszkania. Jeżeli nie znajdą przesłanki do zatrzymania nieletniego, po zakończeniu czynności dokonywanych z jego udziałem poza miejscem zamieszkania, przekazuje go rodzicom lub opiekunom (za pisemnym potwierdzeniem przejęcia nieletniego).

Załącznik nr 4

Plan ewakuacji budynku szkoły

Załącznik nr 5
Zdjęcia budynku szkoły

Załącznik nr 6
Wzór powiadomienia Straży Pożarnej

Zabrze, dniar.

***Pan Komendant Powiatowy
Państwowej Straży Pożarnej
w Zabrzu***

Dyrekcja Szkoła Podstawowa nr 14 z Oddziałami Integracyjnymi im A. Mickiewicza w Zabrzu, ul. Gdańska 10, zawiadamia zgodnie z §13 pkt 2 Rozporządzenia MSWiA z dnia 21 kwietnia 2006 r. w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów, że w dniu r. o godz. przeprowadzi alarm ewakuacyjny mający na celu praktyczne sprawdzenie organizacji oraz warunków ewakuacji obiektu szkolnego.

Wzór raportu ewakuacji budynku szkoły

Gdańska 10

[illegible]

Sporządził:

ABC REANIMACJI – MINIPORADNIK

Pięć minut bezdechu i zatrzymanej pracy serca wystarczy, aby w mózgu ludzkim zaszły nieodwracalne zmiany. W takich przypadkach czas jest bezcenny. W sytuacji świadka może znaleźć się każdy.

1. Sprawdź, czy jest przytomny:

- delikatnie potrząśnij za ramiona,
- głośno zapytaj - np.: Co się Pani (Panu) stało?
- sprawdź reakcje na np. klepnięcie w policzek lub ból,
- sprawdź, czy występują mocne krwawienia.

2. Sprawdź, czy oddycha:

- posłuchaj oddechu przy ustach ratowanego,
- poczuj wydychane powietrze na policzku (grzbiecie dłoni).
- popatrz na ruchy oddechowe klatki piersiowej lub brzucha.

3. Sprawdź krążenie:

- zbadaj tętno na tętnicy szyjnej (do 10 sekund) – opuszki dwóch palców (wskazujący i środkowy) przykładają się lekko uciskając w zagłębieniu pomiędzy chrząstkami krtani a mięśniem szyi,
- sprawdź po obu stronach.

4. Jeżeli nie oddycha:

- odegnij głowę do tyłu (nie wolno w podejrzeniu urazu szyi!),
- wysuń żuchwę pacjenta do przodu.

5. Rozpocznij sztuczną wentylację:

- ułóż ratowanego na plecach i usuń ciała obce z jego ust,
- zaciśnij palce jednej ręki na nosie ratowanego, mocno przyciśnij usta do ust ratowanego i wykonaj powolny, zdecydowany wydech.

6. Jeżeli nie ma krążenia, rozpocznij masaż zewnętrzny serca:

- zdejmij ubranie z klatki piersiowej ratowanego,
- znajdź punkt ucisku, znajduje się on w odległości ok. dwóch szerokości palca od „dolnego” końca mostka,
- połóż w tym punkcie nadgarstek jednej ręki, na nim nadgarstek drugiej, spleć palce rąk,
- wyprostuj ramiona – uciśnięcia wykonuj dzięki ciężarowi swojego ciała,

- ucisk powinien powodować ugięcie mostka na 3-5 cm.,
- uciskaj rytmicznie z częstotliwością 100 uciśnień mostka/min.

7. Gdy prowadzisz jednocześnie oddech i wentylację:

- sekwencja 30 uciśnień mostka na 2 oddechy.

8. Gdy jesteś sam i nie dajesz sobie rady:

- prowadź sam masaż.

9. Jak zatamować krwawienie:

Krew z żyły jest ciemnoczerwona, wypływa jednostajną stróżką. Krew tętnicza jest jasna, wypływa rytmicznie:

- lekkie krwawienie z reguły ustaje samo,
- w przypadku mocnego krwawienia spróbuj ucisnąć tętnicę doprowadzającą krew, podnieść krwawiącą kończynę powyżej serca.

10. Załóż opatrunek uciskowy:

- nakryj ranę gazą jałową,
- umocuj ją kilkoma okrężeniami opaski (prowizorycznie możesz użyć paska, krawata),
- na gazę nałóż „poduszeczkę” np. z nierozwiniętego bandaża lub dowolnego materiału,
- owiń wszystko mocno opaską,
- tylko w wyjątkowych sytuacjach (np. amputacja kończyny, duże obce ciało tkwiące w ranie) możesz zastosować opaskę uciskową odcinającą całkowicie dopływ krwi do rany.

Załącznik nr 9

Wykaz niezbędnych telefonów służb ratowniczych

PODMIOT	NUMER TELEFONU
Pogotowie Ratunkowe	999
Straż Pożarna	998
Policja	997
Policyjna Izba Dziecka	
Numer alarmowy z telefonu komórkowego	112
Straż Miejska	986
Służba Dyżurna Miasta	
Pogotowie Energetyczne	991
Pogotowie Gazowe	992
Pogotowie Ciepłownicze	993
Pogotowie Wodno-Kanalizacyjne	994
Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Zabrzu/Katowicach Telefon alarmowy (tylko w nagłych przypadkach)	
Biuro Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego	
Centrum Zarządzania Kryzysowego	
Biuro Edukacji	gł. specjalista ds. bezpieczeństwa

Załącznik nr 10

Wykaz aktów prawnych dotyczących zarządzania kryzysowego

1. Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r „o zarządzaniu kryzysowym” (Dz. U. Nr 89, poz. 590).
2. Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r „o stanie klęski żywiołowej” (Dz. U. Nr 62, poz. 558 z późn. zmianami).
3. Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r „o stanie wyjątkowym” (Dz. U. Nr 113, z późn. zmianami).
4. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r „o Policji” (Dz. U. Nr 7 z 2002 r poz. 58 z późn. zmianami).
5. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 „o ochronie przeciwpożarowej” (Dz. U. Nr 147 z 2002 r poz. 1229 z późn. zmianami).
6. Ustawa z dnia 8 września 2006 r „o Państwowym Ratownictwie Medycznym” (Dz. U. Nr 191, poz. 1410).
7. Ustawa z dnia 7 września 1991 „o systemie oświaty” (Dz. U. Nr 256 z 2004 r, poz. 2572 z późn. zmianami).
8. Ustawa z dnia 26 października 1982 r „o postępowaniu w sprawach nieletnich” (Dz. U. Nr 11 z 2002 r, poz. 109 z późn. zmianami).
9. Ustawa z dnia 24 kwietnia 1997 r „o przeciwdziałaniu narkomanii” (Dz. U. Nr 23 z 2003 r, poz. 198).
10. Ustawa z dnia 26 października 1982 r „o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi” (Dz. U. Nr 147 z 2002 r, poz. 1231 z późn. zmianami).
11. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 października 2006 r „w sprawie systemów wykrywania skażeń i właściwości organów w tych sprawach” (Dz. U. Nr 191 poz. 1415).
12. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 września 1993 r „w sprawie powszechnej samoobrony ludności” (Dz. U. Nr 91, poz. 421).
13. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 28 maja 1996 r „w sprawie szczegółowych form działalności wychowawczej i zapobiegawczej wśród dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem” (Dz. U. Nr 26 z 2003, poz. 226).
14. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 27 września 1997 r „w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy” (Dz. U. Nr 169 z 2003 r, poz. 1650 – tekst jednolity).

15. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 16 czerwca 2003 r. „w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów” (Dz. U. Nr 21 poz. 94 z późn. zmianami).
16. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. „w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach” (Dz. U. Nr 6 z 2003 r, poz.69).